

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

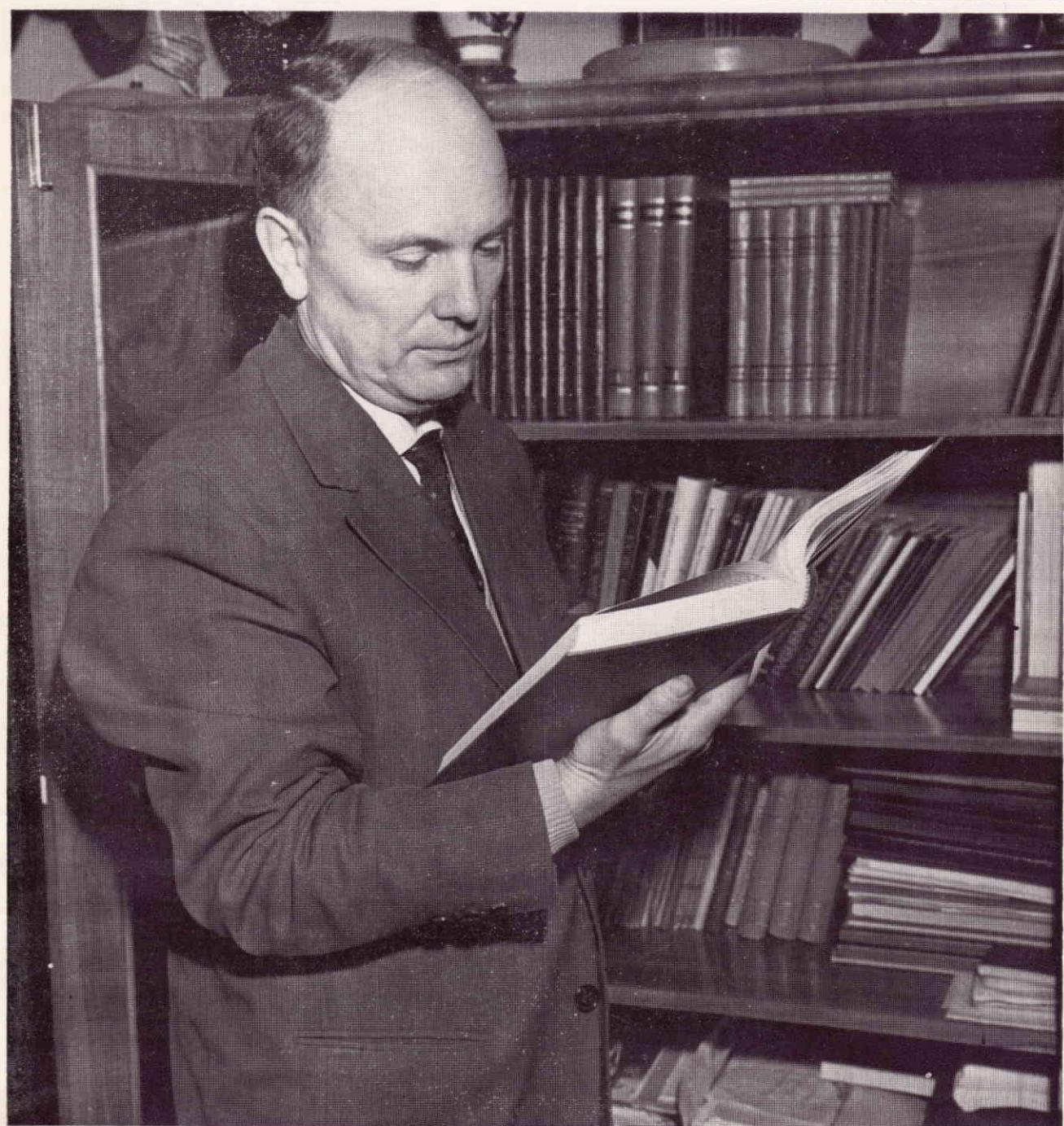
• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XVIII

ВЕРЕСЕНЬ — 1967 — SEPTEMBER

Ч. 212

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Волиняк П. — Українське національне свято в Канаді	1
Кислиця Д. — Можна краще навчати українською мовою (доповідь, прочитана на вчительській конференції православних шкіл Сх. Канади)	6
Гай-Головко О. — З нових поезій	12
Липа Ю. — Поезії	14
Сварог В. — На полі дамської літератури	15
Волиняк П. — Академік Борис Патон (довідка)	18
Гордієнко Г. — До історії української пішениці в Канаді	20
Плачинда С. — Конструктор зоряних кораблів	21
Онуфрієнко В. — З нових поезій	25
Сторінка найновітнішої поезії, сатира	30
Дописи. Повідомлення. Ілюстрації.	

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Президент Академії Наук УРСР Борис Патон (Див. довідку на стор. 18).

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Передерій Іван, Монреаль, Канада	1
Якимцова Надія, Клівленд, США	1
Олійник С., Вашингтон, США	1
Свириденко П., Форт Вілліям	1
Темницька С., Ньюарк, США	1
Кульчицька Г., Гамільтон, Канада	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Кириленко Ігор, Чікаго, США	40.00
Журківський Іван, Детройт, США	5.00

«НОВІ ДНІ»

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во «Нові Дні», редактор П. Волиняк.
Умови передплати:

- У Канаді: 4.50 дол. канадських на рік;
- У США: 5.00 дол. американських на рік;
- В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік;
- У Франції: 20 франків на рік;
- В Англії: 30 шілінгів (без змін);
- В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. ам.
- У Венесуелі: 4.50 дол. канадських;
- Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол. канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Н. Н., Чікаго, США	5.00
о. ігум. Святослав Магаляс, Маямі, США	3.00
Лисик Олена, Ошава, Канада	3.00
Ромась Марія, Ля Саль, Канада	2.50
Свириденко П., Форт Вілліям, Канада	2.50
Дем'яненко Сергій, Торонто, Канада	2.50
Шембель Галина, Бінггемптон, США	2.00
Судчак Ірина, Монреаль, Канада	1.50
Кулій Марія, Такома Парк, США	1.25
Дворник С., Ватерфорд, Канада	1.00
Ліщина Касянь, Чікаго, США	1.00
Гукало Андрій, Монреаль, Канада	1.00
Нестеренко М., Ніягара Фаллс, Канада	1.00
Лиман Леонід, Нью-Йорк, США	1.00
Токар В., Ніягара Фаллс, Канада	1.00
Радченко Варвара, Монреаль, Канада	1.00
о. Т. Глуханюк, Ватерфорд, Канада	0.50
Н. Н., Торонто, Канада	0.50

Сердечне всім спасибі за допомогу! РЕД.

† ПЕТРО ГОЛОВАТИЙ

28 серпня 1967 р. в одній з лікарень Торонта на 52 році життя помер (від недуги пістряка) один з наших читачів, св. пам'яти

ПЕТРО ГОЛОВАТИЙ

Петро Головатий — один з визначних громадських діячів міста, член УНО та Об'єднання Українських Підприємців і професіоналістів (власник великої крамниці), член управи місцевого відділу КУК.

Покійний був ширим і щедрим українським патріотом, людиною толерантною, культурною.

Осиротив дружину і двоє дітей, яким висловлюємо наше щире співчуття.

Вічна Йому пам'ять!

Редакція

УВАГА!

Уже вийшла з друку друга книжка етимологічних дослідів В. Чапленка

“НОВІ ЗНАДОБИ ДО ЕТНОГЕНЕЗИ СЛОВ’ЯН ТА ІНШИХ НАРОДІВ”

У цій праці уперше з'ясував походження таких слів, як от “бог” (усякий, не тільки християнський), походження прізвищ на -“ко” та -“енко” і багато іншого.

Ціна 2.00 долари.

Можна набути й першу книжку — “АДИГЕЙСЬКІ МОВИ — КЛЮЧ ДО ТАЄМНИЦЬ НОШОГО МОВНОГО СУБСТРАТУ”. Ціна теж 2.00 дол.

Замовляти:

V. Chaplenko c/o A. Krawchuk,
1010 Kilsyth Rd., Elisabeth, N. Jersey, U.S.A.

Український Державний Заслужений Народний Хор ім. Г. Верьовки. Український ліричний танок.

Петро ВОЛИНЯК

Українське національне свято в Канаді

Доводиться вдруге сказати: «Дочекався я своєго святонањка!» — до Канади, врешті, приїхав Український Державний Заслужений Народний Хор ім. Григорія Верьовки. Хор виступав на ЕКСПО-67 у Монреалі (протягом тижня), потім вийшов на гастролі в Торонто (5 концертів), у Вінніпег і у форт Вілліям. Має повернутись до Торонто на ще один концерт (3 вересня).

Хор мав усюди величезний успіх. Франкомовна і англомовна преса оцінює його як найкраще. Для українців Канади цей хор зробив справжнє національне свято.

Хор створено у 1943 році. Перший концерт хор дав у Києві в 1944 році і відразу завоював серця слухачів. Творцем хору був відомий знавець українського народного мелосу, високоосвічений і талановитий хоровий диригент і композитор Григорій Верьовка. Початки були важкі, бо не тільки був важкий воєнний і повоєнний час у зруйнованій Україні, але бракувало і співаків: хор в основному складався із звичайних дівчат, молодиць і чоловіків, які не лише не мали високої музичної освіти, а часто-густо не вміли читати й нот. Єдине, що вони мали, це бажання співати і відчути краси української пісні та чудові голоси. Про таких співаків дуже дотепно і вдало колись висловився покійний геніальний диригент Нестор Городовенко: «Темні наші дядьки й тітки, але ж голосища їм Бог по-чіпляв он які!»

Треба було починати навчання в студії. І Верьовка, Вересень, 1967

рьовка почав навчати своїх хористів... Результат прийшов скоро: хор здобув славу не лише в Україні, а й по всьому СРСР. Пізніше він підкорив собі Польщу, Німеччину, Фінляндію, Люксембург, Югославію, Бельгію, Корею, а в цьому році Мексико й Канаду.

Не будемо цитувати рецензій чужої преси, а скажемо лише, що вони були винятково похвальні. Німецькі музичні рецензенти, не зважаючи на притаманну німцям стриманість і любов до української землі та багатства, але, здається, вроджену ворожість до українського народу та його культури, так захоплено писали про виступи цього хору, що змушені були нарікати, що в їх мові бракує слів для опису своїх вражень від цих концертів.

Чи не найбільший успіх хор мав у Мексиці цього року (від 16. 7 до 15. 8.) Дирекція хору везе коло 130 найхвальніших рецензій з тієїдалекої географічної країни! Хор завжди включає в свій репертуар бодай одну-дві пісні тієї країни, у якій гастролює. Так зроблено і в Мексиці. Після виконання мексиканської пісні, музичний рецензент газети «Соль де Торреон», — як нам розповідав художній керівник хору А. Авдієвський, — писав, що народ, який уміє так виконувати чужу йому пісню, так відчувати й передавати багатство відтінків чужої музики, мусить бути благородним народом, що вміє відчувати красу і любить мир.

Як бачимо, наша нація завдяки хорові імені Г. Верьовки, одержує аж такі признання чужинців.

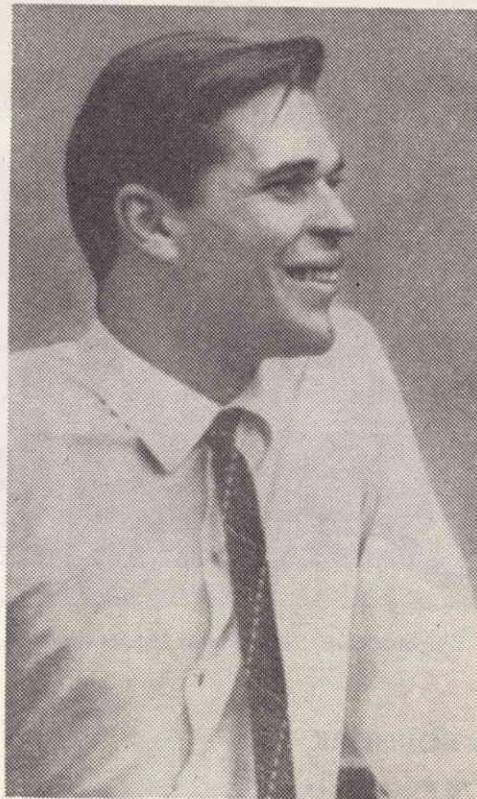
Уважно прослухавши бодай один концерт хору ім. Г. Версьовки, стає зрозумілою його творча мета: зберегти у своїй первісній красі, вироблений не сотнями, а тисячами років стиль українського народного співу, його яскравість і колоритність, з виводом, коли високий голос звуком благородного металу, наче осяяною сонцем наміткою, покриває то широчінь, то мрійливу стишеність густої тканини нижніх голосів хору. Тут же часто, крім виводу, є ще й заспів сильного нижнього голосу. Хто був в Україні і бачив наш народ, жив серед нього, той мусить знати й цей спів. Коли ж він після того проїхав іще якщо не цілий світ, а хоч половину його, то мусить знати, що цей спосіб співу іспує лише в нашему народі. Коли до цього долучити ще й багатоголосся українського співу, то неминуче прийдеш до висновку, що таке мистецтво має не багатовікову, а тисячолітню традицію — таке велике мистецтво не виростає протягом кількох століть. Отже, творчим завданням хору є, не нарушивши народного способу співу, удосконалити цей спів настільки, наскільки лише можна. Нема сумніву, що це завдання хор виконав повністю: українська основа збережена повністю, а мистецтво співу доведено до вершин, що відзначили музичні рецензенти всього світу.

Ніщинський, Штогаренко, П. Майборода, Домінчен, Філіпенко та багато інших.

Основник хору Г. Версьовка

Було б помилкою зробити висновок, що хор ім. Г. Версьовки є лише етнографічним хором: ні, діапазон його широчезний — від народної пісні, до класиків і сучасних композиторів: Леонтович,

Директор-мистецький керівник Анатолій Авдієвський

Що найбільше вражає слухачів у співі хору ім. Г. Версьовки? Народня українська безпосередність виконання (нема навіть натяку на штучність виконання!), безмежна щирість співу, довершена професійна умілість, що виключає і найменшу неточність у виконанні. Висока майстерність, віртуозність і висока культура виконання властиві майже кожному виконавцеві, кожному артистові, байдуже, чи він співак, танцюрист чи музика. Коли до цього додати могутні й повні молодої сили голоси, які віддають звуком благородного металу, та українську пісню із закладеною в ній радістю, ліричністю, а одночасно сповненою оптимізму, глибокою вірою в добро і правду (навіть у піснях, які оспівують біль душі людської, ви не знайдете й нотки безнадії!), то тоді стануть зрозумілими і похвали та захоплення чужинецьких музичних критиків, і овациї слухачів (чужих і своїх!) та опромінені обличчя українців, які слухають цей, здається, єдиний у своєму роді хор на цілий світ.

Хор збагачено власною оркестрою українських народних інструментів, якою керує молодий випускник Київської консерваторії С. Павлюченко, і танцюальною групою, якою керує балетмайстер-репетитор Анатолій Сапрунов. Танки ставили різні балетмайстри, включно з нар. артистом СРСР Вахтангом Бронським.

В оркестрі грають і такі визначні майстри, як старший викладач Київської консерваторії по класі

бандури Сергій Баштан і його дружина Серафима, відомий майстер сопілки і віртузний виконавець на сопілці і свирілі Євген Бобровников (нарис про нього див. у «Нових Днях», ч. 107, грудень 1958 р., стор. 16), справжній віртуоз-бубнист Грицько Норець та інші.

Дирігент-хормайстер В. Суржа

Усі три складові частини (хор, балет, оркестра) становлять одну мистецьку цілість: пісня доповнюється танцем, балет часто виступає в супроводі оркестри й хору, а часом навіть лише в супроводі одного хору. Досконало використовується пантоміма-гра, яка допомагає розкрити зміст твору і краще донести його до слухача. При цьому нема й натяку на вульгаризацію чи спростачення, що здебільшого бував в самодіяльних мистецьких групах.

У програмі хору в Канаді були повністю українські твори — лише один французький. Склад колективу майже стовідсотково український, мова артистів українська, здебільшого дуже поправна, лише в кількох осіб я почув русизми в мові. Мені сказали, що в хорі є кілька росіян, але жоден з них не виявив російського шовінізму, який можна охарактеризувати прислів'ям: «Оберну весь мир на свій манір».

Артисти з різних країв України: від крайньої півночі до крайнього півдня і від крайнього сходу (Кубанщина) до крайнього заходу (Галичина й Буковина).

Чудові костюми за проектом безсмертного, хоч і покійного вже, Анатолія Петрицького. Вишивки — решетилівські, себто найкращі в світі.

Є при хорі студія, яка видала чудових співа-

ків. Серед сучасних найкращих виконавців хору — недавні випускники студії: Н. Бочарова, П. Краснова, П. Федоренко, В. Хіценко та інші.

З тих, що прийшли в хор із студії, треба згадати таких визначних солісток: Вікторію Камінську (закінчила школу ім. Глієра в цьому році), Світлану Врублевську, Людмилу Павленко, що перешла недавно з Черкаського державного хору, та чимало інших. Це співачки, які можуть бути окрасою найкращих світових хорів.

Кілька кращих солісток хору, — наприклад, дуже вдумлива й дуже солідна, не красуня, але з характерними рисами обличчя Надія Бочарова (родом із Здолбунова) — мусіли б негайно йти в консерваторію і тоді не було б найменшого сумніву, що найкращі оперові театри світу широко відкрили б свої двері перед ними.

Ведуча хору (заповідачка) Лідія Заболотна. Заповідала гарно, виразно.

По смерті основника й мистецького керівника хору, композитора й професора, народного артиста УРСР, лавреата Державної премії Григорія Гур'йовича Веръовки довгий час керувала хором (не бувши формально мистецьким керівником-директором) вдова по покійному Г. Веръовці, заслужений діяч мистецтв Елеонора Павлівна Веръовка-Скрипчинська, яку оцінюють як тонкого диригента й дуже талановитого виховника мистецьких кадрів. Тепер керує хором, себто є його директором-художнім керівником заслужений діяч мистецтв УРСР Анатолій Тимофієвич АВДІЄВСЬКИЙ.

Анатолій Тимофієвич — молода й винятково мила людина. Народився він 1933 року у с. Федоров, Знаменського району на Кіровоградщині. Батьки його походять з Чернігівщини. Як вони туди потрапили — не знаю. Але прошу читачів пам'ятати, що А. Авдієвський народився в 1933 чорномому сталінському році, отже навряд чи він щось звинув у голоді і всяких інших сталінських «прелестях»...

Бубнист-віртуоз Грицько Норець

Закінчив (1958 р.) диригентський Факультет Одеської консерваторії по класі професора Костянтина Костянтиновича Пігрова. Пригадуємо, що К.

Пігров — один з найстарших наших знавців дидигентури. Співпрацював ще з нашими великими диригентами О. Кошицем та Н. Городовенком.

Коли А. Авдієвський був ще студентом (у 1958 р.), його послали в Житомир для організації Поліського Народного Хору «Льонок». При цьому треба пам'ятати, що Новоград-Волинський хор «Полісся» не «Льонок» (на еміграції така плутаниця є) — це самодіяльний хор, так би сказати, сателіт «Льонка», який є професійним хором. До речі, хор «Льонок» — один з дуже визначних українських хорів. У його репертуарі вперше появилися такі пісні як «Цвіте терен», «Не жонатий ходжу» (записана в «Новоград-Волинському районі»), «Ой у лузі калина стояла», «Як була я маленька» та інші. Усе це запис і обробка А. Авдієвського.

У 1962 р. покійний Г. Вертьовка запрошує А. Авдієвського на посаду керівника студії свого хору, але в 1963 р. його забирають із студії (як мені казали хористи, то Г. Вертьовка був дуже невдоволений з цього) і призначають мистецьким керівником Черкаського державного хору (цей хор відомий на еміграції з пластинок), яким він керував аж до 1966 р., коли його призначено на посаду директора-мистецького керівника Українського Державного Заслуженого Хору імені Григорія Вертьовки. Звертаємо увагу читачів, що в Україні тепер знищено двоособове керівництво мистецькими одиницями: не існує більше окремих посад мистецького керівника й директора, які часто сперечаються. Таку ж посаду (директор-мистецький керівник) має Павло Вірський.

Звання заслуженого діяча мистецтв одержав Анатолій Авдієвський у травні 1967 р.

Повторюю, що Анатолій Авдієвський дуже мила й симпатична людина. Дуже словний. Дитинство провів на селі. Виховався на українських піснях. Ще з дитинства співав у хорах, пізніше виводив у парубоцьких хорах на вулиці. Грав на саморобних сопілках. Українською мовою володіє досконало — він її справді, як писав Остап Вишня, навивчив у школі, а таки «вивссав із маминої циці».

Одружений. Дружина, Майя, походить із Черкащини. Дуже гарна й мила жінка. Лагідна. Спокійна. Проста в поведінці, що свідчить про її вроджену культуру. Майя — одна з провідних танцюристок хору.

Правою рукою А. Авдієвського є Володимир Ілліч СУРЖА — диригент-хормайстер. В. Суржа дуже мила людина, невеличкий ростом, розмовляє гарною українською мовою. Спокійний, стриманий характер. Народився 1927 р. в с. Павлівка на Луганщині, здається, десь під Кадіївкою. Батьки — селяни, але в той час батько працював уже на шахті.

У його родині всі любили музику і кожен грав на якомусь інструменті. Вечорами в хаті збиралася «родинна оркестра». Мати знала і співала безліч українських пісень. Відси й починається замилуван-

ня до української пісні у милого й хорошого Суржі, про якого в хорі жартують: «Суржа в нас хоч і не Ленін, а все таки Володимир Ілліч!» (Це, що-правда русизм, бо по-українському треба сказати «Ілльович», або «Ількович»).

З початком війни уся родина Суржів евакуювалась у с. Зав'ялівку, Новосибірської області в РРФСР, де Володимир і закінчив середню школу (1944 р.). У 1945 році його покликали в армію. У 1951 році вступив у музичну школу ім. Гнесініх у Москві. 1954 року, по закінченні школи, їде до Києва і вступає в консерваторію, яку закінчив у 1959 році по класі хорового диригування Елеонори Павлівни Скрипчинської (дружини Г. Вертьовки).

В Держ. Засл. Укр. Нар. Хорі працює від 1957 р. Спочатку як співак, потім хормайстер. Останні два роки — диригент-хормайстер.

Одружений, має, здається, троє дітей.

Був ішо в хорі адміністратор — П. Міщенко. З усіх адміністраторів українських мистецьких колективів, які були в Канаді, — це найміліша, найкультурніша і найсолідніша людина. На жаль, мені не вдалося зробити з ним інтерв'ю — не вистачило часу. Може ще вдасться порозмовляти сама-сам, як хор вернеться до Торонто ще раз.

Очолювала це все Надія Федорівна Хорінко. Це була, так би мовити, державно-партийна шапка над усім колективом у цій його закордонній подорожі. Порівняно з іншими особами у цій ролі, це була не жінка, а янголиця. Наші читачі звичайно, не мають сумніву, що я теж майже янгол — бракус мені лише білих риз поверх штанів і якогось там натяку на животик і я був би повним янголом, бо характер же в мене вже й тепер янгольський. Та сталося трохи несподіване: янголиця і янгол в одному місці майже увійшли у зовсім політичний, а не янгольський конфлікт, якщо такі бувають. Та про це в черговому числі, коли я писатиму про Український день на ЕКСПО-67 у Монреалі і взагалі про всяку політику.

Хочу познайомити наших читачів іще з однією парою мистців, — Сергій і Серафима Баштані. Це члени оркестри, грають на бандурах. До речі, керує оркестрою хору, як уже згадано раніше, С. Павлюченко, але я не встиг з ним порозмовляти особисто. А з Баштанами вдалося.

Отже, Баштан Сергій Васильович, нар. 1927 р. у Золотоноші. Закінчив музичну школу ім Глієра по класі бандури й диригування (1948 р.). Пізніше Київську консерваторію по тій же класі (1959). У 1957 р. на всесвітньому конкурсі в Москві одержав дві золоті медалі за гру на бандуру. По закінченні консерваторії залишився на посаді старшого викладача по класі бандури, де працює й тепер. Кожного року видає збірники для бандури (для школ і для естради). Має чимало чудових випускників: тріо бандуристок (не це, що приїхало на ЕКСПО, а інше), Іван Коваль, Алла Шептицька та інші.

Сергій Баштан — соліст, дає власні концерти, грає в оркестрах. Це людина партійна, навіть парт-

торг. Дуже розумний, розсудливий, толерантний, себто з ним можна розмовляти про все — він не зривається з місця і не намагається втекти. А це свідчить про його культуру й силу.

Має двоє дітей: Олеся, що закінчила теж музичну школу імені Гліера, як і батьки, але по клясі фортепіано, і син Віталій, що закінчив четверту клясу і навіть чути не хоче про ніяку музику, а має намір бути космонавтом. Ну, що ж, теж добре!

Іого чудова дружина Серафима теж закінчила школу ім. Гліера, теж по клясі бандури, як казав Сергій Васильович, «разом учились, а потім і подружились...»

Тоді саме приїхав Євген Васильович Цюра, Іван Трохимович Китастий із чарівним сином Петром, С. Білецький (усі з нашої капелі бандуристів), то, звичайно, їм було про що розмовляти з Баштаном. Баштан відмовився будь-куди їхати (це було по концерті в суботу): «Їдьмо до мене в готель і я там вам заграю...» У нього кімната маленька, тому Петро Китастий узяв ключа від батькової кімнати. Та через пів години прийшли з дирекції готелю й попередили, що сусіди скаржаться на музику в пізній час. Тоді все наше чимале товариство поїхало до інж. Юрка Охріма (аж на Порт Кредит), бо мусіли ж почути, як грає Сергій Баштан! А грає ж, грає! Дай йому, Боже, довгого віку!

Іхали ми в двох автках. Сергій Васильович попередив: «Петре Кузьмовичу, тримайтесь там, бо моя жінка заговорить вас на смерть і ви впадете. А якби ви побули з нею з тиждень, то були б такі худі, як я...» Але треба ж щось сказати про саму Серафиму. Уявіть собі полтавську янголію. Уявили? От і добре. Тепер помножте вашу уяву на сто, себто уявіть собі сто полтавських янголій в одній особі. Оце і є Серафима Баштан! Вона чудово грає на бандурі, але я певен, що фах вона вибрала невдало: їй треба було бути літератором. Якби так записав її на тому вечорі, то потім можна б було улаштовувати літературні вечорі її розповідей. А мова ж яка в неї! Тільки мої покійні бабуся так говорили вміли!

Повернулись ми на світанку, себто в готель привезли наших гостей десь пів на сьому... Я боявся, що Анатолій Тимофієвич мене розтерзає, бо він усіх, а зокрема мене, попереджував: «Тільки до другої ночі!» На щастя я не підвернувся йому під руку...

Як Торонто приймало хор? Оваційно! Вся заля стояла і кричала. Очі в людей сяяли радістю. Артистів просто розривали на частини, щоб забрати в гостину. Наш золотий читач з Детройту Іван Іванович Журківський привіз тисячу вареників і два казани борщу. Ними можна було нагодувати цілу колгоспну бригаду. Цікаво, що канадські прикордонники навіть мита за те не взяли, бо їм сказано, що це для артистів Державного Заслуженого Українського Народного Хору ім. Гр. Версьовки.

А як я почувався? Признаюсь, що походжав,

як Юлій Цезар. Як же ж інакше, як ті, що ще кілька років тому обвинувачували мене в національній зраді, комунофільстві і в усіх можливих і неможливих національних злочинах, сьогодні улаштовують концерти хору імені Г. Версьовки, гостяль артистів по хатах, купують їм подарунки, плачуть від радощів на їх концертах?..

Це було свято української національної єдності, а не лише української культури, старої, як матінка-земля, осяяної сонцем, насиченої радістю, сповненою силою і вірою в людину.

Я безмежно гордий за українську еміграцію Канади, зокрема за українців Торонта й околиць. Це ще один доказ, що народи не мають охоти вмирати. Зокрема наш народ, український. Ми проковтнули торків, печенігів, половців. По них лишилися лише деякі географічні назви (Половецьке, Печенизький район тощо) і, мабуть, іще щось у нашому мелосі. Ми витримали монгольсько-татарський на тиск. Ми встояли перед російськими царями-дущителями Петром Першим, і Катериною Другою, яку наш народ так «любив», що прозвав її 'бабо-сухою'. Нас не видушив ані Сталін, ані Гітлер... Не маємо ми наміру умирati й сьогодні. Бо ми молоді й сильні. Такі давні і такі молоді, як наша пісня й танок. Вірмо в пророчі слова Миколи Хвильового: «Велика істина Землі: сонце сходить на сході! Себто в Україні.

Не даймося на провокацію наших «націоналістів» і ворогів. Сила й безсмертя людини й нації не в злобі й ненависті, а в радості й любові. І в братолюбії.

В мене жінка чорнобрива...

Можна краще навчати української мови

Хоч дотеперішні форми навчання української мови поза межами України не були цілком безуспішними, проте крайня пора вже подбати про рішуче піднесення рівня і ефективності навчання, використовуючи відомі теоретичні і практичні надбання педагогіки, шкільної психології і методики. Бож це майже всім відомий факт: існують гори педагогічної літератури — книг, брошур, журналів тощо, а вчителі і професори української мови, за дуже-дуже рідкими винятками, туди й не заглядають, і тому навчання української мови тут відбувається, як правило, кустарним способом. Коли говоримо про рідкі винятки, то маємо на увазі викладачів і професорів, які дійсно мають педагогічну освіту, здобуту на Україні або й тут (якщо тут, то це вчителі середніх шкіл). Лише ці викладачі, будучи педагогами за освітою і покликанням, читають професійну літературу.

Якщо дехто (одиниці на всю масу) має лінгвістичну підготову або бодай декларативно визнає лінгвістику і українську літературну мову, то цього ще не досить, щоб бути професійним викладачем мови, а в нашому випадку — викладачем української мови на університетському відтинку, а також і на нижчих рівнях шкіл. Великим лихом, видимою дискредитацією для наших зусиль впроваджувати викладання української мови в країнах поза Україною є підсування і протегування воляніку, безграмотної мови учням і студентам не тільки в клясі (авторії), а й у підручниках української мови, в різних виданнях, включно із так званими науковими, ніби акаадемічними. Більша частина сучасної української преси поза Україною може служити прикладом такої мови, якої не треба вивчати і знати.

Ось кілька прикладів непоправної і некуکібної мови з друкованого слова. **Перший** — із газети "Вільне слово" за 8 липня ц. р., Торонто, дописувач — інж. П. Кандискалів: **З великим намаганням, нарешті розрізали** (злодії) автогеном сталевий панцир..., Чудово смачне молоко, яке вже на протязі чотирьох років дістають від досвідченого господарства недалеко від Гельсінок. Новина міститься в тім, що корови за цей час ні разу не виганялися на пасовисько й не діставали природного зеленого корму. — Стиль стилем (нестравний!), але що це за велике намагання? Мабуть, тут мав автор на увазі велике зусилля. А далі: чудово смачне молоко, від досвідченого господарства (замість — дослідного), новина міститься (а може — полягає?), природний корм (замість — натуральний). Не можна так будувати фразу по-українському: **від господарства недалеко від Гельсінок**. Мало тут бути: з господарства із-під м. Гельсінкі (або: з господарства, що міститься поблизу м. Гельсінкі). Від господарства — від корови... **Другий приклад** — із передмови до повного видання Шевченкових творів (видавець Микола Денисюк, Чікаго, 1962): Даючи своєму народові дорожоказ на майбутнє...

(хіба ж дорожокази даються і на минулe?); **Осереднє місце поета в історії української духовості** вповні покривається з його центральним місцем в історії української мови (осереднє... з центральним?); а чим же воно покривається? Може, відповідає центральному місцю...?); В парі з ідейним насиченням рівнорядно з етосом і патосом генія, йдуть у Шевченка формальні вартості його творів. Великий діапазон стилістичного оформлення його віршів... — все це свідчить про велетенські здібності поета орудувати творчим словом і неперевершене вміння знаходити відповідність між змістом і формою (сторінки відповідно V, X, IX, том I). — і так уся передмова: суцільна саламаха — без змісту і форми, хоч цю передмову написав Яр. Рудницький, автор претенсійної книжки "Як говорити по-літературному?", виданої понад двадцять років тому (Між іншим, знак запитання в назві книжки — не потрібний! Та й узагалі від тієї книжки майже нічого не лишиться, коли її звірити з нормами української літературної мови). **Третій приклад** — із підручника української мови, виданого УВАН, Modern Ukrainian Grammar, Вінніпег, 1958:

Погода буде довга, негода буде коротка (стор. 19), Як маєшся? (38) — замість цілком правильно-го Як ся маєш? бо маєшся — значить волочишся і т. д.; Над життя любити (46) — замість Над усе любити; За ніщо в світі (56) — замість Ні за що в світі... гріються до соня (57) — зам. гріються на сонці; Тут увихаються поїзди, вози, хури, візки, колеса, авта й мотоциклети (41) — це вже зовсім речі не до речі, бож увихатися — це дбати, клопотатися, метушитися, що аж ніяк не властиве возам і хурам (а хіб ж це рівнорядні слова?); П'ять менше три є два (102) — зам. Від п'яти відкинути три буде два; Я мушу о три черті на восьму вступити по брата (105) — і пе якесь язичіє чи карикатура; В день панує горяч і спека. Люди і звірята шукають за тінню дерев, бо тут немає горячі (62) — а треба писати вдень (цебто разом, бож це прислівник!), горяч — це ж і є спека, звірята — це звежата (польонізм), має бути — тварини; шукають же, очевидно, тіні, а не за тінню, до того ж, хто б, як не маніяк, став шукати тіні дерев, а не тіні від дерев чи під деревами; цікаво знати — де ж оте тут, де не має горячі? і т. д.

А скільки ще в цьому підручнику сучасної української мови (Modern Ukrainian Grammar — це ж Граматика сучасної української мови) і не сучасних, і не літературних, і взагалі не властивих українській мові моментів, як ось такі: де є рот? (проситься питання: А де нема рота?); на Криму (має бути — в Криму); пожива і напитки (має бути — їжа і питво, напої); м'ячище (чому ж не м'яч?); в огороді, в саді (треба — в городі, в саду); слоненятем, ведмедятем (!!); в осені (треба — восени);

вечером (так увечорі!); в садах гнутися додолі вантажні дерева (не додолі, а додолу, а вантажні можуть бути автомобілі — дерева покищо не можуть бути вантажними...); урожайний чернозем (чому не родючий?); шости, сьоми — родовий відмінок від **шість, сім** (має бути — шести, семи, бож це не те саме, що шостий, сьомий; сна (а треба — сну); Кривого Рога, Нікополю (замість Кривого Рогу, Нікополя).

Навіть те, що найлегше було звірити із словником — наголоси, чомусь у цій граматиці української (сучасної ж!) не в порядку: парків, майданів, доріжок, уряди, човни, жаби, Нікополя — замість парків, майданів, доріжок, уряди, човни, Нікополя. А треба мати велику непошану до Тараса Шевченка, щоб змінювати йому правильні наголоси у віршах. Ось приклад із цієї ж граматики:

... А Дівчина
При самій дорозі,
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала.

А Шевченко мав на увазі такі наголоси (як і тепер нормальню читаються ці слова): А дівчина, при **са-мій** дорозі. І тут мимоволі пригадуються слова д-ра Дмитра Донцова, який сказав у 1949 році в Торонто (у друкарні “Українського робітника”, в присутності д-ра Юрія Русова і пані Нат. Русової): “Вийшла друком брошурка: “НаголОси в творАх ТарасА Григоровича ШЕвченка”.

Біда не найбільша, коли в розмові учні і студенти іноді чують щось із українських говірок і діялектиків — бо то все таки не чуже, українське, нормальнє і невід'ємне від української мови в цілому. Гірше, звичайно, коли учні і студенти це чують у **класі** від своїх учителів і професорів, які літературної мови не навчилися досі і вже не подають надії, що навчається. Горе і біда тоді, коли наших дітей, підлітків і дорослих студентів вчать того, що трішечки проілюстровано наведеними прикладами і чим псують навіть те, що учні і студенти знали від батьків своїх. А коли деякі наші просвітителі (вони ж тримають у своїх руках більшість ключових позицій) і надалі будуть так **увихатися** — так дбати про чистоту і правильність української мови, видавати такі підручники і не дбатимуть про якість викладання нашої мови, а університети та середні школи, батьки і вчителі будуть потурати всіляким **звірятам**, включно з **ведмедятем** і дорожковими на минуле, то дуже скоро вже доведеться записати в граматку всі наші українознавчі потуги, курси українознавства і української мови в університетах, середніх школах Манітоби, Саскачевану, Альберти, українські школи при церквах (не при церквях, як дехто звисока рекомендує!), народних ломах та інших громадських організаціях, бож хоті захоче вчитися української мови на таких взірцях, як в огороді (во саду-лі, в огороді?), на Криму, жаби.

Початкове навчання української мови.

Початкове навчання української мови в Канаді

та інших країнах — це майже і все, далі чого тут не йдуть, коли виключити теологічні школи та трохи курсів українознавства в деяких містах. А проте їй цей рівень навчання (ступінь) не скрізь і не завжди одинаковий і потребує уточнень. До університетів, середніх школ (державні школи) і різних приватних школ приходять діти і молодь не з однаковими знаннями чи називками та нахилами до української мови, дарма що фактично тільки діти українських батьків записуються на курси української мови в усіх типах шкіл. Одні зовсім не розуміють української мови, інші — більше чи менше розуміють, але не говорять, а ще інші — бодай трохи вже розуміють і говорять. Крім того, одні чули українську мову (це також має не абияке значення), а інші навіть не чули її. А ще: одні вже мають зформовану англійську мову (чи французьку), цебто цілком вільно і поправно говорять, читають і пишуть — підлітки і студентська молодь, а інші перебувають у стані інфантильного лінгвістичного досвіду — віком до 6 і навіть 11 років.

А все це має велике значення не тільки для визначення рідної мови учня чи студента, а й для прилічення його до групи навчання: ті ж бо учні і студенти, які ніякого досвіду з української мови не мають, за рідну мову мають англійську (чи французьку), тож нема сенсу їх тримати в одній групі з тими, що такий досвід мають — більший чи менший.

Саме ж поняття **початкове навчання української** мови досі ще кожний по-своєму розуміє, його ніхто не пробував устійнити, хоч це питання — принципово дуже важливе. Не пробували це поняття устійнити, може, тому, що на практиці переважно найелементарнішим і найпримітивнішим курсом української мови досі все й кінчалося, особливо в університетах.

Не претендуючи на остаточне устійнення цього поняття, зробимо бодай умовне — для даної статті — окреслення. Початковий курс і початкове навчання української мови — це елементарний чи навіть найелементарніший курс навчання, який можна прирівняти до обсягу і рівня перших чотирьох клас в українській школі на Україні (не плутати початкового курсу з букварем).

Видима річ, коли говорити про обсяг матеріялу і про рівень опанування української мови, то перевага буде завжди і тільки по стороні тих, що закінчили чотиричій початковий курс на Україні. Умовність і неточність цього визначення-прирівняння ускладнюється багатьма обставинами: на Україні починають діти ходити до школи з семи років, а тут, як правило, з п'яти або шести; там вчаться — найбільше таки мови — по чотири години шість днів на тиждень, а тут по дві-три години на тиждень; там діти мають підручники з устійненою мовою, а тут же більшість дітей марнує час і енергію на “звірята” і “жаби” та “в полуднє” і “згори дякую” з “слоненятем”; там, як правило, всі діти вміють говорити по-українському до вступу до школи, а тут не всі; там дітей вчать тільки професійні вчителі, а тут далеко не завжди.

Однак, навіть тут дітей вчать (хоч і не всюди професійні вчителі) більш-менш так, як можна і треба вчити мови, вчити дітей. Значно гірше тут вчать української мови в університетах (за дуже малими винятками): студентам більше щось говорять про мову, перекладають — далеко не завжди те, що треба і що можуть студенти, а мови не вчать (у більшості університетів і не можуть навчити). Той же найелементарніший курс української мови (і не тільки української) викладають там, так би мовити, по-університетському, цебто читають лекції, а студенти слухають і тільки чекають дзвінка... Так можна провчитись і десятки років — без позитивних наслідків. Хто досі сподівається, що університети навипускають учителів української мови і тоді ситуація сама по собі зміниться, — нехай себе не дурить: університети (за мізерним винятком) дають дипломи — аж до докторських включно, але знання української мови і вміння її викладати нікому ще не давали і не дають, крім хіба тих, що все це мали до вступу до тутешнього університету.

Якщо десь вчать тут хоч трохи української мови, то переважно при церковних громадах та громадських українських організаціях, де значна частина учителів має педагогічну освіту (університетські професори, як правило, нічого спільного з педагогічною освітою не мають).

Чи є тут можливості для того, щоб у якихось коледжах (учительських) чи університетах хтось навчав когось української літературної мови і як її викладати іншим — дітям, підліткам і дорослим? Певно, що є такі можливості, хоч вони дедалі зменшуються, бо відходять старші люди, а поповнення немає. В чим же річ? Мабуть, у тому, що фактично ніхто вже не турбується цим, не стукає, де треба і як треба, а в університетах (особливо на керівних постах слов'янських відділів) жерці науки ще й забарикадувалися від живої дійсності і благородствують у своїй скаралузі, скориставшись із некомпетентності і байдужості зверхніх властей, ревно пильнуючи лише своєї синекури, отже діють за принципом: а по нас нехай хоч потопа. Певна частина україністів, силою обставин (а подекуди — пішовши лінією найменшого спротиву), перемандрувала на викладання російської мови — почасти й тому ще, що й там не треба знати мови, цебто російської, щоб її викладати і робити близкавичну кар'єру. Інші ж, і переважно зовсім добрі і найкращі знатці української мови і методики, окопалися в вищих сферах — ведуть курси старослов'янської мови, загального і порівняльного мовознавства та інших філософій, тим виключивши себе з рядів викладачів практичних курсів, отже і практичного курсу чи курсів української мови.

Дивна витворилася ситуація: люди (студенти) без достатньої або й жадної підготови з слов'янських мов (української також) слухають підвищені і найвищі курси з лінгвістики і філології, мало що розуміючи і ще менше засвоюючи слухане. А подекуди (хоч це рідко де подибується) студентам без практичного знання слов'янської мови (здебільшого ро-

сійської) подають курс методики викладання тієї мови, що також, розуміється, кінчается без позитивних наслідків.

Щодо підручників. Де викладають українську мову, а не тільки говорять про неї по-англійському, підручників дотримуються відповідніших — зорієнтованих на сучасну літературну мову. А в більшості університетів такі підручники (відповідніші) не допускаються до вживання (а де були допущені, то їх поспішили вилучити), бо в тих підручниках, бачите, пояснення даються українською мовою — а це ж “не науковий підхід”. Це така доля одних підручників. А в таких підручниках, як *Conversational Ukrainian* Яра Славутича, *Ukrainian Grammar* Андрія П. Медушевського і Р. Зятковської, хоч там пояснення даються англійською мовою, — українська мова, мовляв, така тяжка й незрозуміла, як і в писаних лише українською мовою підручниках, також вилучених — як не достатньо “наукових”. Цікаво, що за висока наука в голові професора, який не розуміє української мови, елементарного курсу тієї мови. А ось таких підручників, як *Modern Ukrainian Grammar* д-ра Джорджа Луцького і д-ра Ярослава Рудницького, ніхто не сміє вилучити з уживання, хоч вони до вживання ніяк не надаються.

До речі буде згадати про один дійсний випадок, отже — факт, хоч би він не скидався на вигадку. Якось замовляє видавець одному авторові написати граматику української мови і каже: ти ж напиши мені тую граматику так ясно і доступно, щоб навіть учителі її розуміли. І що ж виявилось: учителі всі її розуміють, а є такі професори, що притисом не розуміють.

Перша стадія початкового навчання української мови.

(І навчання дітей, які ще не розуміють мови)

Маючи на увазі тутешні умови, доводиться пoldiliti навчання в цій стадії на два основні профілі: на навчання тих, що вже мають більшу чи меншу попередню підготову, і на тих, що такої підготови зовсім ще не мають. В такому разі, цілком логічно, у другому профілі будуть ті учні, які не говорять, не розуміють і навіть не чули української мови ні в родині, ні в своїй місцевості. Отже й розгляdatи їх треба як таких, що за рідну мову мають англійську (чи якусь іншу). А в першому профілі будуть хоч і далеко не з однаковою попередньою підготовкою, але ж і не суцільна цілина.

Тож у профілі, який умовно називаємо цілиною, навчання української мови слід починати не з самої мови, а з психології. Це, однак, не означає, що починати і довго вести психологічне готовання треба тільки рідною мовою дитини. А ще менше не відриватись від рідної мови учнів дорослих, студентів. Так само, як найвідповідальнішою клясою в школі взагалі є кляса перша, і навчання української мови, як мови другої, треба вважати за найвідповідальнішу місію — в найпершій стадії навчання, а тим більше,

коли маєш справу з малятами без ніякої попередньої підготови.

До українських приватних шкіл звичайно ходять діти тоді, коли вже вчаться в школах з англійською мовою навчання (Канада, США, Англія, Австралія та ін.). Не мавши зовсім контакту з українською мовою до початку навчання в українській школі, діти, самозрозуміло, не тільки мали за рідну мову — англійську, а й психологічно жили тільки тим духом, що з тією мовою може бути — вони мислили по-англійськи, мали чуття тільки тієї мови і т. д. Отже українська мова для таких дітей — чужа мова.

У психології вважається доведеним, що до 5—6 років від народження дитина встигає мати вже завершені навички першої (рідної) мови, має вже закріплене чуття тієї мови і говорить в основному правильно. Такі прояви, як часткове вживання неправильних форм — давають, працюють, спають — мало істотні. Вони можуть мати місце і в мові англійській, але це не означає, що дитина ще не має виробленої рідної мови. Найуспішніше опановує дитина другу мову до 10—11-річного віку.

Славетний канадський учений невролог Вілдер Пенфілд вважає, що дитина до 9—11 років — це "майстер до опанування розмовної мови"¹, а після цього віку, як він каже, людський мозок стає поступово тугішим і неподатливим. Ці твердження не зачепчують і інші знавці дитячої психології.

У сferах науково-методичних (педагогічних) давно вже устійнено, що основне у вивченні і навчанні будь-якої другої мови — практичне володіння нею, уміння говорити. В такому пляні побудовані й підручники з методики викладання іноземних мов, про це безнастанно пишеться в професійних журналах. А що на ділі, як знаємо, мало де і мало хто так вчить другої мови, — вина не вчених і не авторів порядних підручників.

Отже, треба починати навчання української мови тих дітей, що не мають ніякої підготови, — з психології і помалу привчати їх слухати цю мову, розуміти почуте, а вслід за тим — по кількох тижнях — привчати їх повторювати почуте і зрозуміле. Згодом, коли все це зроблене, обережно переходити до найпростішої розмови. На початку така розмова буде у вигляді питання-відповіді, але не слід дозволити, щоб відповіді часто обмежувались одним словом, а тим більше таким, як **так**, **ні**. Ще пізніше треба переходити до складніших форм, при чому кінцевою метою має бути **розвиток зв'язної мови**.

Учитель не повинен ніколи забувати про психологочні моменти: не перевантажувати і не перевтомлювати дітей; щоб заняття з мови ні в якому разі не були нудними; в міру потреби, якнайчастіше міняти форми заняття; робити заняття цікавими і робити все, щоб діти забували, що їх вчать; а найскоріше про це забувають діти, коли вчитель уміє витворювати натуральну ситуацію для розмови. Учитель повинен пам'ятати, що його діти більше вчаться в англійській школі, в якій вони привикли до певної системи, до характеру вимог, дисципліни, взаємин між учителем

і учнями і т. д., але старатися переводити дітей в інший світ — помалу, для них непомітно, щоб їм не показалось усе дивним і диким. Іншими словами, в українській школі все мусить стати інакше, але не відразу. Помилку роблять ті вчителі в українських школах, які мало не з першого слова і кроку переходятя на панібратьські відносини з своїми учнями (цього нема в англійській школі). Наприклад, з уст учителя часто не сходять пестливі імена: Юрчику, Галиночко; або — твоя мамця, твій татусь, дітки, діточка і т. д. Шкодить зайва фамільярність, яка переходить іноді межі доброго тону: Ей, ти, халамиднику! Ти паскудна! Будь тихо, а то дістанеш...

Мені відомий випадок, коли учень у відповідь на такий стиль мови вчителя сказав уголос: He is like a savage!

Хоч дитина, як каже, Пенфілд, майстер до опанування розмовної мови, але це тоді так, коли її переводять у світ носіїв тієї мови, коли порозуміння тією мовою стає органічною потребою.

Першим і найголовнішим правилом при навчанні будь-якої другої мови, отже і української, якщо вона така, має бути: говорити тільки тією мовою, цебто мовою, якої навчаєш. Англійська мова і при навчанні української мови може мати місце на самому початку — як конечність, але й то в наймінімальніших дозах. Краще вдаватись до міміки, коли це можливе, ніж до англійської мови. Чим скоріше зуміє учитель сам уникати англійської мови і дітей відучити вдаватись до неї, тим краще. Тільки незадраний чи безнадійний (або просто некомпетентний) учитель не може відірватись від рідної мови учнів.

Чому головним у навчанні другої мови має бути уміння говорити? На це коротко і популярно можна так відповісти:

а) Усна мова споконвіku була і нині є найпершою потребою людини в її соціальному житті; усна мова старша за письмо і читання.*

* Справді бо, хто вмів читати і писати 6—7 тисяч літ тому? За Карла Великого (Шарлеманя) у 800-ті роки — 1% людства, до 1789 року (Велика Французька революція) — 25—30%, але тільки у найпередовіших народів; тепер — не більше 50% всього людства вміє читати і писати, але нема на світі племені без мови, яка б не задоволяла його на рівні його культури. До очевидних і натуральних переваг усної мови належить інтонація, якої може дотримуватись тільки той, хто має чуття мови, логічний і складовий наголос тощо, а цього ніякими графічними засобами не передати і не відтінити так, як це робиться голосом, мімікою і т. д.

Мовчазне читання (читання про себе) — це гальмування м'язів, які одержують сигнали, при чому таке гальмування не всім удається. Отже, вголос читати — це процес натуральніший, більший до усної мови. Письмова мова — це ще штучніший процес, коли рух м'язів гальмується: скільки людей шепче, коли пише! Звідси висновок: усна мова — первинна, найнатуральніша, а всі інші відміни її — вторинні, засвоюються нормально по опануванні усної мови.

б) Уміти говорити — це мати вироблені і зачіплені навички, мати чуття мови, а коли так, то вивчене лишається надбанням на все життя, стає частиною натури (звичка — друга натура). Пасивне ж знання мови — не певне, легко стирається з пам'яти, а дитині не дає воно майже ніякого морального вдоволення: де, коли і як та до чого вона може прикладти те пасивне знання мови, поки забуде її?

в) До одинадцятилітнього віку дитина охоче наслідує вчителя і твориців своїх, легко запам'ятує слова і конструкції; їй не набридає так скоро, як дорослій людині, часте повторення слів, фраз, тем розмов чи змісту оповідання, казки, пригоди тощо. А без такого повторення (цілеспрямованого, методичного) неможливе опанування усної мови. Не навчившись у цьому віці, підліткові чи дорослому незрівнянно тяжче опанувати усну мову; до 11-річного віку можна навчити дитину добре читати, але не писати, не письмової мови, а тому нема сенсу натискати на розвиток її письмової мови в той період, коли раціональніше витрачається її час і енергія на засвоєння усної мови;

г) Вимова — дуже важливий елемент у мові, але її може цілком і досконало засвоїти тільки дитина. Хто може похвалитися доброю англійською вимовою з тих, що навчилися її (мови), будучи дорослими?

г) Якщо батьки хочуть, щоб їх діти почували себе українцями, уміли любити все українське, то майже єдиним і найпевнішим засобом до цього може бути опанування мови — практичне, а не пасивне, уміння вільно говорити українською мовою (є ж викладачі української мови з легко набутим професорським званням, але з убогою українською мовою, які не почивають себе українцями — і кому з цього потіха?);

Після цього трудно не зачитувати слів проф. І. Огієнка (нині митрополита): "Хто говорить по-англійському, не знаючи рідної мови батьків своїх, той справжнім українцем не буде, він може бути тільки приятелем України, а не ширим сином її, він може шанувати Україну, але кохати її палко, кохати до загину він не буде".²

А один із відомих американських авторитетів у галузі психології і методики навчання мов Роберт А. Галл пише, що віджилий метод з його безцільним відмінюванням і абстрактними правилами (Галл має на увазі граматико-перекладний метод), який не вимагає уміння говорити мовою, якої навчають, від учителя і нічого не дає учневі, досі ще вабить багатьох учителів, але майже нікого з учнів чи студентів.³

Ще деякі принципи методики і прикінцеві зауважі

Найбільш розроблений з усіх методів навчання іноземних мов на Заході, а у США насамперед, **слухо-розвомовний метод (audio-lingual)** поки що вважається найнадійнішим. Творці цього методу і їх послідовники за головну ціль у навчанні другої мови став-

лять **розвиток навичок усної мови**. Дехто з тутешніх методистів вважає за потрібне доповнювати принципи цього методу перевіреними на практиці положеннями **свідомо-практичного** методу, розробленого в СРСР (проф. Б. В. Беляєв та ін.).

Слухо-розвомовний метод, коли його розуміють учителі і вміло застосовують, дає добре наслідки в опануванні усної мови. Деякі основні принципи цього методу вже всюди визнано, включно з СРСР, де як ніде в світі інтенсивно і серйозно працюють над методикою навчання іноземних мов. Ось ті загально-визнані принципи цього методу.

1. Найважливіше в початковій стадії навчання другої мови — слухати і говорити (а не читати і писати); систематичний курс граматики не проходить до засвоєння основних елементів розвомової мови.

2. Учити мови, а не говорити про неї. Мова — це не знання теорії, а навички і уміння.

3. З самого початку навчати того з мови, що є засобами порозуміння людей (комунікації), а не забивати голову учня шкільним жаргоном.

4. Опанування засобів порозуміння (комунікації) досягається багатьма різноманітними вправами, розрахованими на засвоєння в певній послідовності окремих компонентів мови (моделів, ідом тощо), а не заучуванням окремих слів, парадигм і граматичних правил. (Мабуть, нема нічого в світі абсурднішого за викладання іноземної мови "по-університетському", цебто говорити щось про мову, викладати так, як географію чи історію, воєстину — говорити незрозуміле про незрозуміле).

5. Слова заучувати в контексті, доступному для віку і розвитку учнів, а граматичні істини включати в моделі. Учні не рішать проблем, а набувають навички, байдуже — діти чи дорослі.

6. Не читати і не писати того, чого учні не засвоїли усно.

7. Засвоєння відбувається в наслідок частого повторення, підстановок, трансформації і неодмінно з подоланням трудніх навчальних проблем (*crucial points*), задля чого вчитель компонує спеціальні вправи і відводить більше часу на тренування і повторення.

8. Найінтенсивніше вживати технічних засобів, призначених для навчання другої мови (але вживати, розуміється, не "по-університетському").

9. Тільки той учитель, який вільно говорити даною мовою, може навчити когось говорити тією мовою. Ні техніка, ні підручники, ні найкращі методи не навчати говорити без такого учителя.

10. Не може бути справжнього опанування мови без опрацювання і закріплення мовного матеріалу до ступеня автоматичного вживання його (спонтанність, автоматизм).

11. Все навчання мови будувати так, щоб не було штучності, без потреби офіційного тону, а панувала безпосередність і щоб учні почували себе, як дома, в реальній життєвій обстанові (*real life situation*). Отже, робити все так, щоб учні забували про нав-

чання і про мову як предмет того навчання. Спонтанність і безпосередність — понад усе!

12. Поки учні не засвоють другої мови ґрунтовно, переклади з однієї мови на другу не тільки не дають користі, а ще й шкодять.

Довголітні спостереження дають право констатувати, що найпростіше, на перший погляд, завдання — безпосередність, наближена до реального життя обстанова — найтрудніше і найрідше вчителям удається. Що тут потрібний хист, розвинений нахил до педагогічної праці, уміння входити в живий контакт з автодорією і відчувати той контакт із нею, — це так, але часто вирішує справу підготованість учителя (всебічна), старанність, сумлінність і щирість. Учитель не може бути ледачим і неширим, бо учні це швидко відчувають і осудять, а все діло буде пропаще. Учитель повинен любити свій предмет, своє діло, своїх учнів (не показуючи цього зовнішньо), вкладати серце своє в те, чого вчить, тоді він знайде і шлях до дитячих сердець, контакт із ними, пошану до себе. Діти оцінять — як великі критики — всі достоїнства свого вчителя і відповідно винагородять його: йому і собі на користь. (Колеги ж можуть поставитись по-своєму...).

Перенесення автодорії у реальні життєві умови виключає нудьгу, що є найбільшим лихом усякого шкільного навчання. У таких умовах (реальна атмосфера) не може бути місця для паразитарних слів учителя, як часто повторюване **так; а тепер; а зараз, діти; увага, діти; ви мусите знати, ви мусите вивчити; ми вивчали, ми будемо вивчати...**

Б'ючи саме в цю точку (спонтанність, а не штучність у навчанні) проф. В. Пенфілд так висловлюється: "Учень мусить розуміти мову, говорити тією мовою, думати нею, ба навіть ігнорувати саму мову... Мова — це не предмет навчання, ані об'єкт, що його треба збагнути (чистим) розумом. Мова — це знаряддя для певної цілі, це засіб себевияву і способ життя".⁴

Як бачимо, і проф. В. Пенфілд проти викладання іноземної мови "по-університетському". Може, комусь і цього ще мало, то на додачу вдаймося до авторитету Яна Амоса Коменського, який писав у своїй "Великій дидактиці" ось так: "Вивчення мови мусить відбуватися разом із вивченням речей, особливо в молодості, бо тільки тоді ми можемо опанувати мову настільки, наскільки ми розуміємо (усвідомляємо) предмети. Адже ми навчаємо людей, а не папуг"!⁵

Наближаючи все навчання мови до реального життя — до українського кольору, слід якнайбільше використовувати наочність — предмети і малюнки (демонстративний і ілюстративний матеріал) з українського буття. Наочність узагалі — краще, ніж без неї, але при навчанні української мови повністю себе може виправдати лише наочність з українським змістом і духом. Не слід, однак, занадто захоплюватись унаочненням, перетворювати його на самоціль: найпершою і головною базою для розвитку мови завжди був і буде матеріал самої мови. А для

дорослих учнів — тим більше, бо їм мало імпонують наочні приладдя. Проте розв'язати язик наочність помагає і дітям, і дорослим.

Зовсім не відкидаючи елементу свідомості (цей елемент сильно наголошують представники практично-свідомого методу), доводиться з усією рішучістю підкреслити і наголосити, що без вироблення автоматизму в мові (навичок і таки уміння) не може бути й мови про справжнє практичне володіння мовою — уміння говорити. Чим менший вік учнів, тим легше і скоріше лосягається автоматизм. Але тільки учитель може знати (не учень), коли і в якого учня тренування доведене до ступеня автоматичного орудування мовним матеріалом. Це значить, що вчитель не повинен переходити до далішого матеріалу, не довівши до повного автоматизму пройдений.

Чим менший вік учнів, тим доцільніше вживання різних ігор, які помогають розвивати мову. Діти дуже люблять гри, а гри більше, ніж якісь інші вправи, сприяють виробленню і закріпленню автоматизму в мові. Ігор є багато — описаних у посібниках, гри може і сам учитель вигадати. Аби тільки ті гри відповідали вікові учнів. Навіть малим учням можна рекомендувати, наприклад, такі гри.

На **слова-перевертні**: переставити літери так, щоб вийшло інше слово: —

село — осел, сокіл — лісок, старий — айстри,
рамка — марка, тіло — літо, кабан — банка...

Додати або відкинути літеру, щоб вийшло нове слово: —

буря — буряк, смак — мак, їжа — їжак, ранок
— рано, лин — клин — млин...

Щоб діти без попередньої підготови все ж скоріше могли приступити до властивого навчання мови, треба дати їм нагоду до початку їх навчання в українській школі наслухатись української мови (чим довше вони це будуть мати, тим краще). Коли почнеться навчання читати і писати, доцільно використати так звані когнати — слова з однаковим або подібним якоюсь мірою коренем: це для дітей і цікаво, і розвиває їх страх перед зовсім невідомою їм мовою, улегшує і прискорює розуміння української мови. Почати можна з таких прикладів: мати, брат, сестра, брова, ніс, вода, три та ін.

До обов'язків учителя належить не тільки вчити, а й прищеплювати учням навички та вміння вчитися. Це відноситься в першу чергу до дітей, але відомо, що далеко не всі підлітки та дорослі вміють учитися, особливо ж мову вивчати. А чим старші учні, тим більше їм доводиться вивчати і такий матеріал, який вимагає наполегливості і великих зусиль та витривалості: всього легенько вивчити не можна. Вільям Маккей каже, що хто не вміє як слід учитися, той може звести нанівець найкраще викладання мови, а нікчемче викладання може занапастити і найкращий метод.⁶

Щоб учні не забували вивченого, щоб набуті навички не знівелювалися, процесу навчання і вправ на розвиток усної (і письмової) мови не слід припиняти надовго. Відомо, що найбільше забуває учень чи

студент протягом першої доби і — хоч значно менше — другої. Отже, ідеальним би було навчання мови таке, коли б вано відбувалося щодня — бодай по одній годині.

Є ще серед нас такі викладачі української мови, які зовсім не визнають методики викладання мови. Але це свідчить, мабуть, про те, що вони не в свої сани сіли. Не визнавати методики — це те саме, що не бачити, куди йдеш і інших за собою ведеш. Справжні педагоги не можуть не визнавати методики викладання мови, тим більше — другої, чужої мови. Понад сто років тому великий Ушинський переконливо відповів тим, що не хотіли визнати педагогіки і методики, відповів статтею: "Про користь від педагогічної літератури". Сучасним нігілістам, які відстають від життя на понад сто років, радимо прочитати ту статтю К. Д. Ушинського.

Хоч живої мови можна навчитися (дитині значно легше, ніж дорослому) від середовища — без школи і учителя, але цей процес все таки і довший, і не дає гарантії, що навчишся доброї мови. Як скоро можна навчитися української мови, почавши з нічого? Хто починає її вивчати після 10—11 років, тому може не вистачити і десяти років шкільного навчання. Але ми знаємо, що діти українських батьків, а часом і діти не-українців, які мали нагоду наслухатися української мови і бодай трохи її розуміти, встигають навчитися в добрих учителів і таки доброї української мови за п'ять—шість років.

У Канаді, як ніде в світі поза Україною, є всі передумови для того, щоб піднести до належного рівня навчання української мови і в приватних, і в державних середніх школах, і навіть в університетах, бо для цього знайдуться ще відповідні фахові сили. Так само в Канаді, як ніколи дотепер, українська мова може придатися і до ділового практичного вжитку: двомовність уже ціниться, а далі ще більше буде цінитися і може стати для багатьох тисяч канадців основою до більших успіхів у професійній праці і житті.

Але хтось мусить сколихнути приспану стихію, покінчти з тим станом, який витворився в галузі підготовання кваліфікованих учителів української мови (університети і коледжі), оголосити війну примітивізації і профанациї — і дати розгін ініціативі до виведення української мови на належне її місце в школах, у культурному і громадському житті. Багато може зробити КУК, входячи в порозуміння з провінційними міністерствами освіти, університетами і проголошути мохом покриті мури відділів слов'янознавства по університетах і коледжах. До цього владно кличе сумління кожного живого українця, якому не байдужа честь і гідність доброго українського імені в Канаді, хто не живе дороговказами на минулі, а світлими очима дивиться в майбутнє, де місія українців з їх мовою і культурою буде вгору йти.

¹ Wilder Penfield, The learning of languages, 11th — concluding chapter of "Speech and brain mechanisms", Princeton University Press, 1959.

² За "Сучасністю", ч. 6 (78), 1967, стор. 68, Мюнхен.

³ Robert A. Hall, New Ways to learn a foreign language, New York: Bantam Books, Inc., 1966, p. 24.

⁴ Wilder Penfield, The learning of languages... (цитована вже праця).

⁵ Ян Амос Коменський, Избранные педагогические сочинения, Учпедгиз, Москва, 1955, стор. 317—318.

⁶ William F. Mackey, Language Teaching Analysis, Langman, Green & Co. Ltd., London (England), 1966, p. 10.

Олекса ГАЙ-ГОЛОВКО

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

ЛЮБОВ

Україно моя — ти зірнице моєї любові,
Ми ж душою і плоттю з тобою злиття.
Відійшов я від тебе в часи бурунові
І на дальніх дорогах не маю життя.
Хоч далеко від тебе і твоєї осяйної хати
Улюбився в Канаду заблуканий я,
Та це інша любов, бо ти ж рідная мати,
А Канада лише наречена моя.
В неї в домі не так, як бува на вигнанні, —
Її волі проміння мене береже.
Але трудно для мене сказати їй «гані»,
А «кохана» для неї — це слово чуже.
Я дивлюсь їй у душу крізь звабливі очі
І уклечую радістю думи сумні,
Бо колись таки з нею одружитися хочу
І віддать їй свої надвечірній дні.

ПІСНЯ ПРО ПУСТКУ

Довкола грації сонні,
Довкола музи німі...
І сліпнуть зірници в агонії,
І місяць сивіс в пітьмі.
В погоні шукаю сили
І цілющої краплі води,
Бо душу мою бурхливу
Самотності рвуть поводи.
Від краму тріщать магазини,
Розсвятивши криком роти...
Та тільки у них спочину
Від пустки не купиш ти.
Тому я так часто і ревно
В блакитному лісі сиджу,
Бо в ньому говорю з деревами
І з зелом співучим дружу.
Вони мені дзвонять дзвінками
Оброшених сонцем квіток
І сиплють слова пелюсткамі
Із витканих з листя хусток:
«Поезію огрійся,
Що в нашому серці цвіте,
Коли ти у людському лісі
Не здібав її ніде».

ДО ЮРІЯ ГОЛОВКА

Стою в незгоснім одчай
У тридев'тій далині
І згадую — чому? — не знаю,
Далекій пожовклі дні,
Коли ми вийшли із тобою
З задушливого полону,
І з теплою і голубою
Надією на чужину
Дивилися; і віру ткали
В відчинений манливий час,
Щоб ним потроїти пропалай,
Що викрали у дома в нас.
І ми, як переможці горді,
З яких упав недавній груз,
Ждали, що зазвучать акорди
Віднайдених нарешті муз;
І у надхненій годині,
Окриливши серця свої,
Залишимо душі краплині
На утікаючій землі.
Та все оце була омана
І галюціація очей,
Бо наші музи по «беклайнах»,
У наших же таки людей,
Блукали й боязко гляділи
Крізь тьми й відсталости тини
На обранців, які творили
Контракторам для хат ями;
Чи фабули конструктували
З чувалів на горбі своїм,
Або дячками витягали
На гласи, що давали їм
Дядьки всезнаючі... О, брате,

Надхнений мученику мій,
Не плакати, але ридати
Нам треба у журбі свій.
А може... кинути до греця
Журби гнітючої боляк
І випить... випити отак,
Що ув очах земля трясеться,
І на прогулянку ідуть
Усі чорти в цю каламуту.

ЗУСТРИЧ З МАТИР'Ю

Як тільки почну підплівати
До теплого сну ручая,
І сниться... і сниться вже мати, —
Згорьована мрія моя.
З обличчям блідим, аж зеленим,
Уходить в чужинний мій дім
І кидає скорбно на мене
Утомленим зором своїм.
«Добриден, мандрівнику гожий,
Добриден, чужиннику мій!
Я знову і знову приходжу
У дім задалечений твій».
Погляне тужливо і плаче,
І слози пекучі горять:
«Я з горя вже світу не бачу
У чорному вирі життя.
Іще у минулому році
Я мала городець, курей,
Тепер вже ні їх, ні городця,
Тепер — мов живу без очей.
І темно у нашему раї.
Ні слів, ні думок, ні пісень...
В колгоспі я ледь зароблю
За тиждень один трудодень.
У хаті обсипались стіни
І стогін гуде з черені,
І в купі оцій без упину
Лиш сови ридають в пітмі».
І мати хустинку підносить
До вицвілих синіх очей:
«Ой сину мій русоволосий,
Заблуканий сину!» рече.
«У хаті замерзло... Уміться
Нема чим у смутку й журбі.
На четверо вбога спідниця,
А чоботи... жодних чобіт.
Хурделиці хвища і холод
Крізь стіни голосе і дме.
Комуни ненаситний голод
З'їдає дочок і мене.
Та ми ще здорові і дужі,
І встоймо так ще не рік...
Ми плачемо тільки і тужим,
Що й тут ви плекаете гріх,
Що й тут живете ви у згубі
І брата ненавидить брат...
То з чим же повернетесь, любі,
До вицвілих батьківських хат?»

Увага!

Увага!

ТОРОНТО Й ГАМІЛЬТОН

- Безплатно чистимо печі (форнеси).
- Даємо безплатну цілорічну обслугу печей нашим відборцям опалової оліви.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO — 2174 Dundas St. West

Тел.: вдень і вночі: 537-2169

DNIPRO FUEL OIL LTD.

HAMILTON — 905 Barton St. East

Тел.: вдень і вночі: 549-9634

I мати рида-умлівас
Із криком одчаю в очах:
«Молю вас, синочки, благаю
Усім, чим боліє душа, —
Не шліть нам з чужини нічого,
Ні шовку, що маєм розцвів,
Ні звоїв сукна дорогоого,
Що кида комуну у гнів.
За гроши ці краще купіте
Розумні і мудрі книжки,
І мудрість, як промені літом,
Вбираите у душі тяжкі.
І знищіть зернини зухвалі,
Що родять неприязні жах,
Щоб я не ходила в печалі
Ночами по білих світах».

ВІРШІ ЮРІЯ ЛИПИ, ЯКІ НЕ УВІЙШЛИ У ЙОГО НОВЕ ВИДАННЯ ПОЕЗІЙ

З циклю «СУВОРІСТЬ»

5.

Час людини, як вовк утікає,
Він біжить безупинно, кульгавий,
А попереду — війни безкраї,
Сотворитель у славі.

Час людини жене в неспокою,
Він розсиплеється порохом сірим, —
Ось проходить ясною стопою
Новоторчий незміром!

6.

Не мовте слова, не звершивши
Того могутнього, що — в нім;
Стократ блаженний той, хто пивши
Вино життя, зоставсь німим!

Благословенні ви, мовчанки,
Що стиглі розцвітете нам;
Так по безсонних ночах ранки
Вогні засвітять далинам.

(Збірка "Суворість" стор. 2)

Гі де МОПАСАН

(Переклад Ю. Липи)

ПРАГНЕННЯ

А там без турбувань, що гострі й невимовні,
Одних є мрія: мати крила дужі,
Кидати у простори дивний крик.
Торкатись ластівок у звиному байдужжі

І в темнім вечорі губитися на вік.
Хотіли б інші йти до перебою:

^{*)} Див. рецензію М. Антоновича "Нове видання поезій Юрія Липи", "Нові Дні", ч. 210—211, 1967, ст. 18.

Їх вабить бистрая кулачна борня,
Їх щастя: не гнучись, раптовною рукою

Спинить за ніздрі дикого коня.
А я люблю яскраву вроду тіла,
Я гарним хочу буть, як боги давнини,
Щоб мисль одна про образ мій будила

В серцях одвічні, вогневі сни.
Хай кожна з них корилася б підмові,
Щоб нині взяти одну, а завтра другу знов,
Мов у садах, де жнива овочові,

Зірвати, минаючи, достиглу любов.
Хай плід надкушений уста пахучо зросить
Солодкі своєрідності у них,
Я пестощі хотів би переносить

Від чорних кіс до златомідяних.
Я є закоханий у вуличні спіткання,
В розкуту зором пожадливість тіл,
В виміну поцілунків без визнання,

В момент побіди, що є бистр і сміл.
Хотів би рано длятися в утиску
Чорнявки тріпотливої, як птах,
А ввечорі вловляти мову близьку.
Білявої у місячних вогнях.

А там без турбувань, що гострі й невимовні,
Ловити іншій химери осяні.
— Сі овочі коштуйте лише назовні
В них гіркість задрімала в глибині.

(Л.-Н. В., 1927, січень, кн. I, стор. 81)

ШПІЦРУТА

Одним з кращих віршів Ю. Липи, з якого по-
глумилася польська цензура і з 40 рядків залиши-
ла лише 15, що їх автор відповідно достосуєвав до
обставин. Повна редакція за збіркою «Суворість»,
стор. 23—24 (порівняй з виданням Е. Маланюка
стор. 50) звучить так:

Тоді, коли моїми кістками
Будуть збивати милі діти
Грушки з дерева,
А в черепі моїм, десь у кущах терну,
Будуть ховатися веселі іжачки, —

Не забудь про мене, Боже, і
Шпіцруту гнучку, міцну, нетерпеливу
Зроби з моєї душі.

Недріманна,
Виблискуючи синьо,
Нехай з'являється скрізь і не дає спати!
Ось завидючі очі ворога,
Що розчепіривши пальці, затаївши духа,
Спиняється над моїм роботящим краєм, —
Удар його межи очі, шпіцруто,
Охрести кров'ю напучнявіле лицє!

Ось продажний син розгавканий і брехучий
Виблісовуючи великі слова, сіє сліпу руйну

Над юрбами, що палахкотять з обурення, —
 Прибий його, шпіцрутто, прибий його до землі
 На костях дешевих амбітників зросте наш лад
 Ось непрості й нетворчі в солодощах спочинку
 Мужі й панове мого краю бенкетують, а грізно
 Сталь чужинців і демон хаосу заміряються в сердце
 народу, —
 Бий, шпіцрутто, по розкошах життя, свисти про
 небезпеку,
 Гнівом обуди приспаних!
 Не спиняйся,
 Нищ усе ганебне,
 Нагадуй про велики світи:
 Земля батьків,
 Радість праці і ще й
 Гордість людська!
 Моє серце дозріло,
 Мої руки не здрігнуться
 Мої очі бачать усі дороги й призначення речей, —
 І ще тепер приобіцяй мені, Боже,
 Що зробиш з моєї душі
 По смерті
 Любови справедливу
 Шпіцрутту!

Вадим СВАРОГ

На полі дамської літератури

(Мираслава Ласовська. ПД ЧОРНИМ НЕБОМ
Торонто, Канада. 1966.)

Письменниця відпочиває на терасі свого непоказного будиночку в передмісті Буенос-Айреса. Вона вдихає гострі подихи щедро напоєних кров'ю аргентинських пампасів і знову, вто зна в котрий раз, згадує далеку батьківщину.

У її пам'яті виринає — також у хто зна котрий раз — її знайома пані Галя, що недавно померла від хворого серця. Померла в цьому чужому місті, так страшно далекому від рідної Галичини, де вона виросла, кохала, вийшла заміж і народила дочку. І де її маленьке особисте щастя було безжалісно розтоптане навалою комуністичних полчищ, які замордували її чоловіка.

Письменниця знає всі перипетії нещасливої долі пані Галі. Вона ніби сама пережила їх. І коли починає розповідати історію пані Галі, то ніби перевтілюється в неї, навіть говорить від її імені.

До приходу комуністичних військ у Галичину пані Галя жила без осібливих турбот, і єдиною тінню, що лягала на її життя, була польська окупація рідного її клаптя української землі. І от раптом вибухла війна. Із заходу на польську державу йдуть німецькі війська, зі сходу — більшовицькі.

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1967

З ЦИКЛУ «БАТЬКОВІ»

Із цього циклу внаслідок втручання польської цензури зі збірки «Вірую» випали цілі рядки, яких не включено й у видання Е. Маланюка. У цьому виданні, стор. 44 вірш закінчується рядком:

Дарує всім гостей Душі, що гідна.

«Суворість» стор. 13 має ще такі рядки:

То Перемога в сурми трубить. І цвіте Земля.

IV.

Благословен, Татусю, час Великих Дум,
 Стежки майбутності, що Ваші стопи ранні,
 Кривавлячися, протоптали нам!
 Ось вийшли ми високо. Кожний диха важко,
 І мужність кожному в житті єдиний щит.
 А я де гляну, — Вас знаходжу, Батьку...

Узори креслять маятники Часу,
 Найвищому читальні ті узори, —
 І чую голос: «Будь, зростай, твори!
 О, Україно, будь, як Божий світ,
 В Тобі небес сади многопоясні,
 В Тобі земель розквітла різноміність,
 В Тобі довершення Одінчого й Людського...»

Чоловік пані Галі, що колись був старшиною українських військ і боровся проти червоної Москви, хоче тікати зі своєю родиною на захід, але його дружина умовляє його залишитися. Треба не тікати, а боротися!

Західна Україна зайнята советчиками. Масові арешти небажаних новій владі людей. Серед перших заарештованих — Галин чоловік. Для пані Галі починаються кошмарні дні розpacливого страху за долю чоловіка. Кінець-кінцем її Ярема зникає в страшних лябірінтах НКВД.

Треба якось жити; треба заробляти на себе, на свою дочку, на свою матір. Пані Галя поступає на працю в більшовицьку установу — на посаду секретарки фінвідділу. Там, під час навчання на бухгалтерських курсах, вона раптом, на свій власний жах, закохується в інструктора, що приїхав з Києва. Він такий подібний до її чоловіка!..

Це “незаконне” кохання, що найшло на неї, як мана, стає джерелом нових душевних мук для пані Галі. Правда, воно цілком платонічне й не призводить її до злочину перед її чоловіком, який або страждає десь у контаборі або вже не живе. Але вона часто зустрічається з Василем, який теж глибоко, до обожнення кохає її. Цей наддніпрянинець охарактеризований у творі як надзвичайно благородна людина. Під впливом пані Галі і її подруги підпільниці Марії він навіть стає переконаним антикомуністом.

Поминаючи багато інших епізодів та побічних сюжетних ліній, пригадаю лише кінцеві епізоди повісті. Робота пані Галі не рятує її від репресії. Її

заарендувують і везуть у далеку Караганду, у Середню Азію, у табір, де вона спершу працює на бавовникових плянтаціях, а пізніше влаштовується вчителькою для дітей таборян.

Пані Галі вдається за золоті речі, які вона зуміла провезти з собою, купити в місцевого турка (?) пару віслюків. Разом з групою ув'язнених земляків вона тікає з табору. Таборова варта майже ловить утікачів, але хлопець Генка, син однієї з таборянок, який служить у таборовій варти, рятує втікачів тим, що убиває другого вартового. Цей Генко раніше був відданій комуністичній владі, але пані Галі перевиховала його своєю тактовною поведінкою з ним.

Сюжет повісті "Під чорним небом", як бачимо, густо затканий елементами "романтики". Твір написаний жваво: з професійною вмілістю, короткими, експресивними реченнями, в умовно-щоденниковому стилі, дуже популярному в польській літературі недавнього часу.

Ця літературна манера підміняє, якщо можна так висловитися, психологічну самоналізу геройні твору її імпресивними самокритичними вигуками. Ось кілька прикладів:

"Виходжу з-під тюрми. Докучають викиди совісти. Чи простить мені мій чоловік, що мусить сидіти за тими гідкими, страшними мурами? Це через мою легковажність і дурноту він залишився під більшовиками. Він хотів тікати. Я його задержала. Ще й боягузом назвала!"

"Минає вже другий тиждень курсів. Я завжди сиджу на тому самому місці. Він на мене зовсім не звертає уваги, і мені до сліз жалко, що курси вже кінчаються. Стараюся тверезо оцінити положення. Там дитина, мама, знаю, як вони на мене чекають. Тут ця омана. Моторошно грішна омана! Прости мені, Господи! Я винна. Я дуже винна. Та в мене немає сили протиставитись цій омані, що відбирає в мене спокій і сон..."

"У Василевих словах було признання, що сповнило мене суперечними почуваннями: п'янкою радістю, тріумфом жінки, що підкорила собі чоловіка, місним прочуттям чогось незображеного, врешті, болю, сорому і жалю до нього, що зводить мене на трясовинні стежки".

"...Я тулюся до нього покірно, приймаючи його пестощі, як невідхильне приречення. Мені тепер так хочеться плакати, спершись на його міцні груди, хочеться відчути в нім забороло проти якихсь прочуваних небезпек, проти власної слабості. Він відчуває, що я його кохаю, але не знає, що кохаю, не маючи на це права. Ні, ні, не смію плакати! Давши волю сльозам, не стримаю зайвих слів. Все це справді зайве, коли наше кохання таке обмежене часом і неможливістю".

"Дивлюсь на нього й заздрю йому. Чому це мене життю пригоди так сильно вражают? Кожна з них вгнітається в мое ество, деформує мою особовість і творить з неї нову, чужу мені особу".

"Марійка дивиться на мене поглядом, що часто мене дратує, бо в ньому бачу, що вона на кінці язи-

ка має фразу, яку часто їй голосно виповідає: "Ну й дурненька ти в мене, дурненька". Найгірше, що в таких випадках вона здебільша має рацію".

"Чому я досі була така сліпа? Чому не помітила, в яку прірву скочуюся? Поступаючи так далі, в засліпленні, як я зможу глянути в чисті, янгольські оченята Мартусі, коли за яких десять років вони чекатимуть від мене звіту про мое минуле, про смерть батька, про...? Боже ж мій, адже я, тільки я спричиння його смерти, коли він мертвий, і тих мук, що їх переносить, коли ще живе десь на засланні".

"...Treba взяти себе в руки. Відкіля в мене цей панічний страх перед вивозом, відкіль дурні ревнощі, а потім самобичування гістеричними монологами, позбавленими всякої логіки? Гарна тобі підпільниця! Мав рацію Василь, коли казав, що не для мене підпільне діло. Розхлябана, гістерична баба я, от що!"

"Боже мій, як я можу говорити їй те, що заперечує і мій розум і мое серце. Почуваю, що я знову у володінні того примусу, який іде з-поза мене і який заставив мене так жорстоко повестися сьогодні з Василем, тепер лицемірити перед подругою. Чому, чому в справах, де вирішується мое щастя, мое майбутнє, приходить до голосу дурний, гістеричний від粗ух моого характеру? Яке безглуздя!"

"Чи в цій хвилині Василь бачить, як багато вище стоїть від мене Марійка? Чи може він поставити знак рівняння між мною і Марійкою? Він, певно, докладно побачив тепер, що я звичайна, пересічна собі жінка, а Марійка — герой. Ненавиджу Марійку! Ненавиджу за геройство, посвяту, добрість!..".

"Роблюся фальшивою. Усміхаюся тоді, коли хочу крикнути або бодай посперечатися. Ненавиджу себе. Я ж гидую фальшивими людьми, а тепер сама така нещира. Я мушу звідсіль утекти! Мушу!"

Наведені вище ліричні зідхання пані Галі дуже проречисто показують нам, якою її замислила письменниця. У цій "маленькій жінці з великим серцем", як називає пані Галю Марійка, химерно поєднані протилежні риси характеру: слабість і сила, боязливість і хоробрість, непохитна вірність своєму відсутньому чоловікові і златність з першого погляду закохатися у випадково зустрінутого чужинця. Це поєднання протилежностей, самі оті її слабості мусять робити пані Галю особливо чарівно-жіночою та гідною нашого співчуття. Бо ця Богом дана її вдача робить її страждання ще трагічнішими..."

Як видно з поданого вище короткого викладу фабули повісті, найцікавішим в ній є такі сюжетні масиви: "зустріч" жителів Західньої України з советчиками та життя під їхньою диктатурою; "незаконне" кохання пані Галі до Василя; перебування пані Галі в концтаборі та втеча звідти.

Перший сюжетний шматок цікавий своїм описом наведених советчиками "нових порядків" та характеризацією різних представників окупаторської влади й місцевих типів, що стали до співробітництва з окупантами. Письменниця бажає бути цілком об'єктивною в своїй характеристизації тих і інших, і це являє собою безперечну вартість її твору. Вона зна-

ходить не лише негативні, але й позитивні риси в деяких людях "звідти", як і негативні риси в "своїх" місцевих людях.

Наддніпрянський Василь це справжній "лицар без страху й догани", наділений вродженою благородністю натури й здібністю сприймати доброчинні впливи пані Галі та її подруги — антирадянської підпільнниці пані Марійки. Надзвичайно порядна людина.

А втім характеризація пані Галею діючих у творі персонажів назагал не дуже глибока, й здебільшого підставою для цих характеристик є ставлення тих персонажів до пані Галі, як до дуже гарної, чарівної жінки.

Основний "романтичний інтерес" повинно надавати творові кохання пані Галі до Василя, яке в силу якихось таємниць, "підпільних" властивостей людської психіки співіснує з її негаснучим коханням до чоловіка. Ця гостро пікантна тема в світовій літературі, звичайно, не нова, але в нашому письменстві вона ще не настільки зужита, що не могла б бути темою цілого твору в модерністському дусі. Але в повісті "Під чорним небом" цей епізод не являє собою якогось поворотного пункту в житті пані Галі, не рухає фабулу твору. Він введений у твір з явним бажанням зробити повість цікавішою для жіночої частини "широкої публіки".

Третій сюжетний шматок найменш переконливий. Що це за концтабір з таким ліберальним режимом, який дозволяє ув'язненим ходити на базар та вимінювати на продукти привезені засланцями з собою перини, обруси, пішви, рушники, золоті речі? У цьому таборі можна тримати курочок і навіть куплених на базарі віслюків.

Очевидно, пані Галю привезли не в концтабір, а в табір якогось іншого роду, але письменниця, на жаль, не завдає собі клопоту бодай дещо розповісти про цей табір. Тільки десь глухо говориться, що він має якесь відношення до радгоспу.

Взагалі, там, де потрібно дати конкретну, вірогідну ситуацію, авторка чомусь воліє бути дуже туманною, скритою. Наприклад, ми нічого не довідуюмось про підпільну діяльність Марійки — про її таємничі походи на той бік кордону з якими-сь "штрафетами".

Такі авторові "затаємнення" позбавляють твір імовірності, автетичності. Читач починає підозрювати, що письменниця сама нічого не знає про ті ситуації, що їх описує. Цю свою необізнаність вона намагається заховати за примовчуваннями, загальними фразами та багатозначними натяками. Взагалі, письменниця всіляко полегшує собі працю, залишаючи багато що на здогад самому читачеві. Процес "вербування" Василя на сторону антикомуністів відбувається десь поза сторінками твору. Невідомо, як пані Галі вдалося перебратися через неосяжні простори — з Середньої Азії в Західну Європу, а звідти (очевидно через ділістські табори) в Аргентину...

У чому треба шукати причин відзначених вище особливостей повісті. М. Ласовської? Очевидно, на самперед у бажанні письменниці випустити на ринок

не лише ідеологічно правильну, але й легку для читання книгу, цікаву для "дамської" публіки, насычену "романічними" мотивами. Твір "дамської" літератури.

Чи не тими ж міркуваннями керувалася й Докія Гуменна, коли перетворила свою "Скарбу майбутньому" на хроніку любовних пригод своєї героїні? Чи не тому ж Людмила Коваленко приглушала основну тему своєї найновішої книги надміром епізодів, лише механічно зв'язаних у межах однієї фабули?

Я підозрюю, що так воно і є. Але така ситуація, коли письменник, для того щоб забезпечити своїй книзі фінансовий успіх, мусить обмілювати глибину її змісту — дуже сумна ситуація. Тому мені хочеться насамперед звернутися з кількома словами пестороги до тих читачок і читачів, які свідомо чи несвідомо, умисно чи несамохіті штовхають письменників на цею шлях. Орієнтація на легкість змісту, тобто сповзання на шлях найменшого спротиву — це для письменника початок повільного літературного самогубства.

Літературні твори, які не повідають читачеві нічого нового, не примушують його замислюватися над новими думками й складними життєвими проблемами, які орудують набором стереотипних чи умовних постатей та стандартних почуттів і заявлених (при всій їх позірній пікантності) "романічних" ситуацій — це одноденки, книги без майбутнього.

Сказане вище зовсім не означає, що добре літературні твори мусять бути наскрізь нудно-ідеологічними та сухо-дидактичними! Письменник повинен створити для своєї важливої теми й ідеї цікаву, багату на значущі людські ситуації, цілеспрямовану й струнку фабулу. Здібність будувати сюжети — один з найістотніших елементів літературної майстерності. На жаль, мистецтво сюжетоскладання не належить до сильних сторін багатьох наших письменників, яким давно пора усвідомити, що оскільки літературний твір — це цілісна структура, то його не можна будувати без продуманого сюжетного пляну.

Недавно одна з читачок написала мені з приводу моєї рецензії на книгу Л. Коваленко "Прорість", що "твір, у якому весь час описувався б тільки процес становлення національної свідомості героїні, був би дуже нудний, і ніхто не став би читати його тільки тому, що він ідеологічно важливий. Але кожен з охотово прочитає про цікаві події з життя людей".

Звичайно! Весь фокус лише в тому, як показати отою процес на тлі цікавих подій з життя людей, а не остеронь від них. І це проблема сюжето-складання й композиції.

А щодо твору Мирослави Ласовської, то сподіваюся, що охочі мислити читачі зацікавляться цією книгою, прочитають її та подумають над тим, що я написав про неї і з приводу неї. І тоді, може, погодяться зі мною.

БУДЬТЕ НАЙКРАЩИМ У СВІТІ ПЕРЕДПЛАТИКОМ: НЕ ЧЕКАЙТЕ НА ПРИГАДКУ, А ВІДНОВІТЬ ПЕРЕДПЛАТУ САМИ!

АКАДЕМІК БОРИС ПАТОН

(До фото на 1-їй сторінці обкладинки)

Академік Борис Євгенович Патон, — справжня гордість української науки, один з найвизначніших вчених світу (якщо не осмілитись сказати, що найвизначніший вчений світу) з ділянки металургії та електрозварювання, — народився в Києві 27 листопада 1918 року.

Виріс і здобув середню й вищу освіту в Києві — закінчив Київський політехнічний інститут у 1941 р. По закінченні інституту працював інженером на заводі "Красное Сормово" в Горькому (РРФСР), а з 1942 р. працює в Інституті електрозварювання Академії Наук УРСР. По смерті свого батька Євгена Оскаровича Патона, іменем якого названо інститут, став його директором (1953).

Борис Патон — член-кореспондент Академії Наук УРСР з 1951 р., дійсний член — з 1958 р. Президент Академії Наук УРСР з 1962 р. Член Академії Наук СРСР з 1962 р.

УРЕ дає таку характеристику праці нашого вченого:

"Дослідження Патона присвячені розрахункові і конструкування джерел живлення і апаратури для зварювання, створення раціональних схем автоматизації зварювальних і допоміжних операцій, розвиткові наукових основ і розробці принципових питань технології зварювання плавленням і тиском, проблемам електрошлакового процесу та його застосування в металургії і машинобудуванні. Під керівництвом Патона створено спосіб шлангового напівавтоматичного зварювання під флюсом, що дістав поширення в багатьох галузях народного господарства. За цю роботу Патонові присуджена Державна премія СРСР, 1950. Патон керував розробкою та брав безпосередню участь у створенні принципово нового способу електрошлакового зварювання металів, що дав змогу ввести докорінні зміни в технологію машинобудування і спростити виробництво великих деталей прокатних станів, гідротурбін, важких пресів тощо. За розробку і впровадження електрошлакового зварювання Патонові 1957 року присуджено Ленінську премію. Внаслідок розроблених Патоном методів докорінно змінилась технологія виробництва зварних труб; нові методи автоматичного зварювання труб широко впроваджують при їх виготовленні та на монтажі трубопроводів. Результати робіт Патона широко використовуються у котло- і суднобудуванні, при виготовленні хемічної та нафтової апаратури, при виробництві якісних сталей тощо. Патон — автор понад 140 наукових праць. За редакцією Патона видано ряд монографій та учебних посібників, перекладених багатьма мовами світу".

Так написано в 10 томі УРЕ, виданому в 1962 р. Тепер треба додати, що Борис Патон є автором

коло 200 наукових праць, що він стало прагне бути передовиком у науці світу. У відділах Інституту і в його лабораторіях та на експериментальному заводі завжди зустрінете вчених та інженерів не тільки з усього СРСР, а й з цілого світу. Вони приїжджають в інститут, яким керує академік Б. Патон, щоб засвоїти найновіші методи зварювання. Його праці цитуються в науковій літературі всіма мовами світу.

Академік Борис Патон багато часу віддає розвиткові науки в Україні. За його підтримкою великісяя здобувають такі науки як біоніка, кібернетика, вірусологія. У багатьох наукових інститутах Академії Наук УРСР розв'язуються теоретичні проблеми, які мають дуже великі перспективи. Наприклад, тепер академіка Б. Патона глибоко цікавлять проблеми зварювання металів у космосі. Він вважає, що космонавтика тепер настільки розвинена, що навіть сьогодні конечне зварювання і різання металю в космосі. Недалекий той час, що зварювання доведеться виконувати на орбітах космічних станцій. Тут, на його думку, з успіхом може бути застосоване електронно-проміннє зварювання, холодне зварювання тиском, диффузійне з'єднання.

Академік Б. Патон член ЦК КПУкраїни, член ЦК КПРСоюзу, заступник прем'єра СРСР.

Я поцікавився національним походженням предків акад. Б. Патона:

— Якщо можна, то чи не були б ви, Борисе Євгеновичу, ласкаві, сказати: якого походження ваші предки? Це, звичайно, не має значення, але тут, на еміграції, ходять різні поголоски: що ваші предки німці, інша версія, що шведи. Я хотів би своїм читачам з'ясувати цю справу, як кажуть, з першої руки.

— Якщо я цю справу знаю, — відповів з усмішкою вчений, — то голляндського.

На еміграції про акад. Б. Патона ходять різні поголоски. Оскільки він і інститут, який він очолює, часто згадуються в англомовній технічній літературі, то наші "націоналісти", вибачте за вираз, роблять усе можливе, щоб оплюгувати нашого вченого. Зокрема поширюється поголоски, що Б. Патон нічого спільногого з Україною не має, що він її ненавидить, українською мови не знає й не хоче знати і т. д. Щоб наші читачі не піддавалися цим провокаціям, запевняю їх, що акад. Борис Патон розмовляє зі мною дуже поправною українською мовою: цілком вільно, легко, без найменшого напруження і без найменшого натяку на будь-який чужий акцент. Щоб так розмовляти, то неминуче треба знати мову з дитинства.

— Мені про вас говорили, — сказав Борис Євгенович. — Приїжджайте до Києва! Привітаемо вас в Академії, познайомимо з нашим інститутом. Чи ви уявляєте наш інститут (електрозварювання)?

— Ні, не дуже, — признався я. — Це дуже далека мені ділянка науки.

— У нашему інституті працює три з половиною тисячі осіб! — сказав гордо великий вчений.

При цій нагоді хочу пригадати читачам, що й у випадку акад. Б. Патона Росія спекла свою імперіалістичну печень. У пресово-інформативному від-

длі павільйону СРСР на ЕКСПО-67 я дістав цілий ряд фот і довідок про вчених, артистів тощо. Дістав і довідку про акад. Б. Патона, який приїхав на ЕКСПО-67 в складі делегації УРСР. Написана та довідка не українською мовою, а "на общепонятком языкке", що категорично засуджував Ленін, але категорично уводив у життя Сталін. У цій довідці сказано: "Борис Евгеньевич Патон известный советский учёный... родился в 1918 году в семье известного русского ученого Евгения Патона".

Як бачимо, Борис Патон — безликий "советский учёный" ("бездонний космополіт"), а його батько — "известный русский учёный".

Батько Бориса Патона, Євген Оскарович, народився в Ніцці (Франція) 1870 р. у родині російського консула. Закінчив Петербурзький інститут інженерів шляхів у 1896 р. Працював у ділянці будови мостів, а з 1898 по 1904 рік викладав у Московському інженерному училищі. У 1904 році розстався з Москвою й Росією взагалі й переїхав до Києва, де викладав у Київському політехнічному інституті.

Наукову роботу в ділянці електрозварювання (саме в цій ділянці він і став великим вченим!) почав у 1929 р. Скажіть же, на милість, Божу: як ото сталося так, що вчений, член Академії Наук України (дійсним членом якої він був з 1929 р., а віцепрезидентом її в рр. 1946—1951), ініціатор і творець Інституту електрозварювання цієї ж академії, який тепер носить його ім'я, став раптом "известным русским ученым"? Ні, імперіалістично-шовіністична червоточина таки дойдає російську націю! А шкода! Все ж таки великий народ. Та ще й наш сусід! Та ще й наш "національний родич", сто болячок йому під його шовіністичне ребро, якщо він ще й досі виявляє такі імперіалістичні тенденції!

Людині вільно вибрати політичну ідеологію. Людині, якщо в її роду були представники двох чи й кількох націй, врешті, вільно визначити свою національну приналежність: академік Євген Патон навіть мав повне право вважати себе голляндцем чи росіянином, якщо його мати була росіянка, а не українка, але оскільки його науково-дослідна праця розпочалась і кінчилася в Україні, то він не міг себе вважати "руським ученим". І ми добре знаємо, що не вважав.

Пригадуємо сучасним російським імперіалістам, що тоді, коли український вчений Євген Патон став академіком, ваш Сталін ішо тільки "вбивався в колодочки" і ленінські засади ще не були остаточно потоптані. Тоді ще не було "Академії Наук УРСР", а була ВУАН, себто Всеукраїнська Академія Наук.

Коли я запитав у відділі преси та інформації павільйону СРСР, відки в них ці матеріали, себто чи виготовлені в Канаді, чи прислані, то одержав відповідь:

— Ні, нам їх прислали.

З Москви чи з Києва?..

Цей імперіалістичний документ має назву: "Борис Патон — член правительственної делегации Україны на день Республики, на ЕКСПО-67".

П. ВОЛ.

ШКОЛЬНИ ПІДРУЧНИКИ

для всіх класів українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.50.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.25 дол.

3. Петро Волиняк

КИУВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — 1.80.

6. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (Фонетика й морфологія).

Видання четверте.

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник
з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — 1.60.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (синтакса) Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — 160.

8. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ Друге видання.

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 18 шіл., в Австралії — 1.80 дол.
Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

Гаврило ГОРДІЄНКО

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПШЕНИЦІ В КАНАДІ

З нагоди сторіччя Канади варто пригадати, що перші фермерські спроби були в Канаді року 1607, але пшеницю тоді ще не сіяли, бо в ті часи, як білі люди переселявалися до Канади, в Європі панував яшній хліб, а не пшеничний. Мало не два століття Канада змагалася за продукцію пшениці без великих успіхів.

Перші колоністи привозили з собою невеликі кількості пшениці на насіння. Висіяна пшениця часто гинула цілком від несприятливих кліматичних умов, як морози, повені рік тощо. Від великої кількості інших ворогів, маси птиць, мишей, частих налетів сарани, напади індійців — усе це не сприяло хліборобству і тільки від другої четверти XIX століття пшениця поволі запускає своє коріння в ґрунти Канади з тим, що вже під кінець того століття Канада стає одною із найбільших пшеничних країн світу.

Крім різних передумов для успішної культури пшениці, мабуть, на першому місці мусить бути згадана сама якість даного сорту пшениці, а потім різні зовнішні природні умови та способи агротехніки. Природні умови Канади для пшениці не зовсім материнські, скоріш наяваки, — мачушині, тому для успіху культури пшениці мусить бути якась витривала пшениця, яка б витримала "мачушину" неприязнь природи до себе. Такою пшеницею виявила себе українська пшениця.

Про те, як дісталася українська пшениця до Канади ще поперед українських колоністів, оповідають різні джерела, занотовані в канадських хліборобських публікаціях.

У місцевості Отонабі, Онтаріо, проживав шотландець на ім'я Давид Файф, який походив з місцевості Тулліаллен в Шотландії. Року 1841 він попросив у своїх шотландських земляків, щоб прислали йому трохи пшениці на насіння, бо його пшениця, яку він висівав уже в Канаді, терпіла він іржі.

1841 р. до Глезго в Шотландії прийшла партія пшениці із Гданська. З тієї пшениці трохи її одержав Давид Файф року 1842. Він її висіяв. Пшениця виявилася озимою, а серед неї одна рослина на п'ять стебел виявилася ярою. При чому ті п'ять стебел мало не знищив їхній віл, який два стебла вже з'їв, та Файфова господін вчасно помітила і врятувала останні три стебла. І далі вже їх дуже пильнували до повної зрілості.

Чому аж така увага була до тієї пшениці? Тому, що того літа іржа дуже нищила пшеницю, а ця пшениця єдина осталася ненападена іржою. Зібрали Давид Файф ту пшеницю 1843 року, дальшими роками розмножив її та й пустив у світ під назвою "РЕД ФАЙФ", "РЕД" тому, що зерно її було червоне.

Часом її звали "Шотландська Файф" або "Глезговська Файф", але ці назви, як невірні, відкідаються. У США її називають просто ФАЙФ. Пізніше було

вивезено ще сорт білозерної пшениці БІЛА або "Вайт Файф".

Ця пшениця прибула з Гданська, який у той час належав до Пруссії і порт якого обслуговував країни Вислянського басейну, себто це були землі прусські, польські та частинно українські. Ані прусські, ані польські землі не могли експортувати тоді пшениці, тому та пшениця, яку вивезли з Гданська до Глезго, мусіла бути українська, точніше галицька, а ще точніше подільською, бо в літературі згадують, що та-ка сама пшениця росте й на Схід від Збруча.

Цю гіпотезу про галицьке походження пшениці "Ред Файф" півердив такий авторитет у пшеницях, як Сер Чарлз Саундерс (1867—1937), свого часу головний канадський селекціонер і керівник Центральної Експериментальної Фарми в Оттаві. Перед 1905 роком він зацікавився одною пшеницею, яка в каталогі якоюсь німецької насінньової фірми мала назву "Галицька". Він виписав ту пшеницю, висівав її поруч "Ред Файф" і ствердив, що обидві пшениці не тільки морфологічно, але й екологічно тотожні, себто, пшениця "Ред Файф" — галицького походження.

Про походження пшениці "Ред Файф" Ч. Саундерс мав доповідь 1905 р. перед Вибраним Сталім Комітетом для Агрикультури й Колонізації в Оттаві.

Не тільки тому, що "Ред Файф" найбільш надавалася для культури в Канаді, запанувала вона на великих просторах Канади й США, але й тому, що своїми якостями для хлібопекарського промислу вона задовольнила вимоги не тільки канадського споживача, а що найважніше, вона задовольнила вимоги лондонського ринку.

Велика Британія свого часу панувала на світових морях, "стригла колоски" та "збирала вершки" по цілому світі, тому й не диво, що лондонський ринок, який задовольняв імперську метрополію з вибагливими смаками, мусів ставити великі вимоги до імпортованого товару. Ці вибагливі смаки цілком задовольняло борошно з пшениці "Ред Файф".

Року 1886 Канаду перетяла залізниця. Західні провінції, — Манітоба, Саскачеван і Алберта, — перетворилися в пшеничні моря. Якість пшениці контролювалася державними інспекторами. Продажня пшениця 1 сорту мусіла мати не менш як 75% "Ред Файф", 2 сорт не менш, як 60%, 3 сорт — не менш як 45%.

Та далі на північ ще лишалися території не використані під пшеницю, бо навіть "Ред Файф" там не дозрівала. На поміч покликано науку. Року 1886 в Оттаві було засновано Домініальну Експериментальну Фарму, як центральну с.-г. досвідну установу, на чолі якої став відомий селекціонер д-р Вільям Саундерс (1836—1914, батько).

Він шукав морозовитривалих пшениць і спровадив із Росії бажані йому пшениці "Лагоду" і "Онегу", які майже задовольняли цілі, які ставив собі перед ними В. Саундерс. Були вони і урожайні, були вони й витривалі щодо холодів та проти грибків, але, на жаль, борошно з них не задовольнило лондон-

ського ринку, бо було трохи жовтуватіше, ніж борошно з "Ред Файф".

1892 р. В. Саундерс почав працю в гібридизації "Ред Файф" з "Калькутською" пшеницею з Індії, яка була значно скороспіліша, ніж "Ред Файф". У цій праці йому помагали його сини Артур та Чарлз (1867—1937, син), який 1903 р. перебрав після батька пост керівника Центральної Експериментальної Фарми в Оттаві. Син Артур працював на фармі як аматор, на вакаціях.

При схрещуванню "Ред Файф" (як батька) з "Калькутською" (як матір) поставали сотні гібрідів, які старанно вичалися і тільки в 1904 році, після всестороннього вивчення й аналізи на хлібопекарські якості, увага Ч. Саундерса затрималася на одній рослині, яка задовольняла всім вимогам. Пустили її на розмноження.

Новий сорт пшениці Саундерс назвав "Маркіз". Він скороспіліший, ніж "Ред Файф" на шість днів і урожайніший на 20—40%. З "Маркізом" посівна площа під пшеницю посунулась далі на північ. Урожаї збільшилися, прибутки зросли на десятки мільйонів і ще й дотепер це найкраща пшениця в світі.

Праця селекціонерів по цілому світі не стоїть. При гібрідизації в різних комбінаціях вживають пшеницю українського походження "Ред Файф" та "Маркіз". У Канаді і США нашадків "Ред Файф" та "Маркіза" нараховуються досятками, як, наприклад, "Апекс", "Церес", "Коронація", "Ранній Тріумф", "Гарнс", "Гюрон", "Кіченер", "Перси", "Піонір", "Прістон", "Регент", "Рубі", "Тетчер" та багато інших. Деякі з них є скороспіліші на тиждень, десять днів, на два тижні, ніж були "Ред Файф" та "Маркіз". Вегетаційний період "Ред Файф" 128 днів, "Маркіза" — 122 дні.

Користуються ними селекціонери і в Австралії, Аргентині, в СРСР, де, наприклад, на Кубані з "Маркіза" та "Українки" виведено новий сорт — "Новоруській".

Приклад з "Маркізом" — класичний приклад успіху рослинної селекції. 1917 р. "Маркіз" так уже був опанував площі Канади, що дав урожай на 20 мілн. бушлів більше, ніж могли дати менш урожайні сорти, що в грошах висловлювалося на 40 млн. доларів збільшення прибутків. У пізніших роках це збільшення виявлялося ще більшим.

Ці два приклади з історії української пшениці в Канаді ще не вичерпують цілої, нами порушеної, теми. Список сортів пшениці українського походження можна продовжувати з безконечністю.

Заяківлених відсидаю до численних публіканій Департаментів Агрікультури у Вашингтоні та в Оттаві, особливо до Бюллетенів Центральної Експериментальної Фарми в Оттаві, які виходять уже понад три чверті століття і зберігають на своїх сторінках джерельний матеріал про українські пшениці в Канаді.

За успіхи з "Маркізом" Чарлз Саундерс від англійського короля одержав титул "Сера".

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1967

Сергій ПЛАЧИНДА

Конструктор зоряніх кораблів

НАРИС

ВЕЛИКЕ, опукле чоло мислителя. Благородні пасма сивого волосся. Глибокі суворі зморшки біля міцно стулених вуст. Вольове підборіддя, сперте на стиснуті в творчому пориві кулаки. І погляд, глибокий, замислений погляд, що, здається, відчуває дихання кожного атома...

Таким він постає перед нами в бронзі сучасного скульптора. Таким увіходить він у безсмертя.

УСІ завмерли. Лише злякано зойкнула якась молідичка з натовпу, хоча ще нічого й не сталося — Сергій просто ступив на край високої трипільської кручі.

Вранішнє сонце б'є прямо у вічі. Сліпити дзеркальне плесо Дніпра.

Сергій мружиться...

У хуپавого режисера тремтить рука з ціпком. Мистець боязко позирає донизу — там, під кручею, кінокамера, метушаться оператори.

— В-ви г-готові? — несміливо запитує режисер.

Сергій мовчки споглядає плавні, острови, шелягові хащі, неозорі ліси лівобережжя — правічну краєу сивого Дніпра.

— Можна й відкласти, — мнеться режисер.

Сергій стенає плечима:

— Навіщо?

...Кілька днів тому побачив у вестибулі інституту оголошення: кіногрупа, що знімає фільм про героїв Трипілля, просить зголоситися сміливця, який би за певну виногороду зважився стribнути з високої кручині в дніпровські хвилі. Лише хвилину роздумував Сергій Корольов. Потому швидко занотував адресу кіногрупи. Не помічав, як захоплено позирає на нього збоку високий, худорлявий, вузькоплечий юнак — Юрко Яновський, студент і поет.

А Сергій гарячково мислив: "Яка нагода заробити трохи грошей на книги і на чудовий англійський лак для моого планера!..". День і ніч в інститутських майстернях він лішив учбовий планер. Навіть ночував на стружках, літаючи уві сні... Але бракувало матеріалів, перкалю, англійського лаку, що робить дерев'яну ферму дзвінкою, пружкою, в'язкою; лаку, що його можна придбати за готівку в тлустих непманів. І ось така нагода!..

Вітерець куйовдить чуприну. Він у білій сорочці, темних штанях. Босий. Як і ті, що вмирали тут... Стишений гомін натовпу за спиною.

Киває режисерові, і той здіймає до неба кістляві худі руки.

Сергій Корольов робить ще крок. Пружно й легко відштовхується.

Охнув натовп.

І занімів навколо світ.

Лише — тріск кінокамер. Зухвалий і байдужий тріск...

Пливуть назустріч йому зелені острови й почорнілій Бористен...

А він летить...

Внизу над водою шугають ластівки.

А він летить у прозорій озонній Дніпровій стратосфері.

Гарно — розкинувши руки, "солдатиком". Потім перевернувся в пружному повітрі, простягнув руки до червонястих хвиль.

Могутній сплеск.

Зійшлися хвилі. Тиша...

— А-а-а! — не витерпіла молодиця на кручи.

Та він випірнув, легко поплив до берега.

Коли, переодягнений у суху сорочку, знову йшов на край кручині, підбіг високий худорлявий юнак:

— Сергію, а може, годі?

— Юрко? — здивувався Корольов, упізнаючи Яновського. — Як ти тут опинився?

— Приїхав подивитися. Кажу: мабуть, годі. Не треба... Хай вони ширше подають образи героїв, а не ці ефекти.

— Шо ти, Юрку... Я ще імітуватиму, як пливуть трупи у воді... І сальто крутитиму в повітрі...

— Ризиковано все це..

— Зовсім ні. Уявляєш: це ж для мене чудове тренування. Юро, я збираюсь літати! Розуміш — літати!

...І ВІН полетів.

Вітряний день. Біле шмаття хмар. Сонце вересневе. Гнуть тополі, розгойдаються могутні осокори обіч Брест-Литовського шосе.

Сергій — на планері, серед плетива дерев'яної ферми. Над головою дашком крило, обтягнуте сизим перкалем. Пахне англійський лак, придбаний у непмана.

Ноги на педалях... Зараз, ось зараз...

— Сергійку-у! Щасливо-го-го...

Друзі з КПП стоять oddalik. Виділяється висока постать Юрка Яновського. І навіть ректор тут у своєму потертому військовому френчі...

Сергій зашплює ремінь, щоб не випасти з хиткого сидіння. Хлопці попереду натягають линву, озираються, ждуть його команди.

Зараз це станеться...

— Попутного-го-го...

Натовп скандує. У стоголосому хорі йому вчувається зойк матері. Ні, її тут немає. Ні матері, ні батька. Щоправда, батька він не пам'ятає зовсім. Йому не було і двох років, як мати, Марія Миколаївна Москаленко, залишила чоловіка й відвезла сина до Ніжина. Сама вчилася в Києві на Вищих жіночих курсах, а він, Сергійко, жив у діда й бабі, старих і добрих людей. Дід Микола — вусатий і веселий — розповідав про запорозьких козаків, відважних характерників, лицарів, про походи й битви і любив показувати малому Сергею пашпорт, у якому значило-

ся, що він, Микола Якович Москаленко, є "козак міста Ніжин". "Ніжинського полку значя", — піднімав пальця догори дід. А бабуся! Яких тільки вона пісень не переспівала Сергійкові, яких казок не передала! Кажуть, як тільки но вона вперше побачила малого Сергійка, то мовила твердо й впевнено: "Буде професором. Лобисько який, людоњки!".

— Велико-го-го...

"Великого...", посміхається Сергій. Ще мить — і станеться те, про що мріяв, снів ще там, в Одесі, коли жив біля матері й вітчима, вчився в будівельній профшколі, а вечорами студіював вищу математику. Він таки опанував її. І почав складати проекти планерів. Один проект прийняли до виробництва. Йому, Сергієві, було тоді вісімнадцять років.

До речі, там, в Одесі, навчився плавати. Якось під час штурму почув слабкий людський крик серед хвиль. Тонула людина. Сергій кинувся в хвилі, довго пірнав, доки не підняв аж із дна морського якусь жінку. Коли на березі опритомніла, то щиро і як найсердечніше мовила своєму рятівникові:

— Хlopче, хай здійсниться всі твої бажання, усі мрії...

— Спасибі! — радісно вигукнув Сергій Корольов і побіг берегом. — Спасибі... Я мрію літати. І я літатиму...

...Все. Він піднімає руку.

Хлопці тягнуть планера на линві проти вітру. Біжать. І планер котиться, підстрибує, Сергій міцно стискає важіль, тягне на себе.

Бачить, як майже поруч стрімголов біжить по льотному полю цибатий Юрко Яновський. І ректор біжить. А вітер наче хоче здuti Сергія.

Планер розгойдається, гуде лакована ферма, і... раптом Сергій відчуває, що стає легким, як пір'їна. Тіло його мовби нічого не важить.

— Лечу!

Збігають секунди, хвилини, мов вічність.

Посадка.

Десь з'являється попереду підвода, і дядько в крислатому солом'яному брилі, і планер здається отті вріжеться в того бриля. Важіль — на себе. Планер перелітає через бриля, торкається колесами землі, а попереду виростає якась труба чи стопв... Дзінь... Жовті плями в очах. Темінь...

Коли розплюшив очі, побачив сумне обличчя Юрка.

— Забився ти дуже, Сергійку!

— Нічого. А літати ми будемо, Юро. Літатимемо...

...І знову політ. Тільки за спиною вже — навчання у вузах... Київський політехнічний, Московське Вище технічне училище імені Баумана, де під керівництвом Андрія Миколаївича Туполєва, Сергій захищав диплом (спроектована двадцятидвірічним конструктором авіетка була прийнята одразу до виробництва й виготовлена раніше, ніж Сергій встиг оформити диплом до захисту)... І знову планери з позначками на фюзеляжі "СК" — Сергій Корольов. На його "Червоній зірці" вперше в історії авіації здій-

снено мертву петлю планером... Зустріч з Ціолковським, який схвально оцінив Сергієву статтю "Ракетний політ у стратосфері"... і генеральське звання — у двадцять вісім років... І льотна школа, яку Сергій спеціально закінчив з метою самому випробовувати свої літаки, ракетні апарати...

І от він у кабіні свого першого ракетоплана: на літакові з позначкою "СК" встановлено реактивні двигуни.

За важелями — сам конструктор. У кабіні — ще один пілот.

Старт. Стрімкий розбіг. І ракетоплан свічкою йде в небо, що двигтить від ревіння реактивних двигунів.

Ракетоплан іде понад хмарами, все вище й вище; Сергій зосереджено стежить за приладами. Мужне, трохи суворе лице. Чіткі рухи. Занепокоєно танцюють стрілки на приладах, насторожено зорить конструктор.

І раптом здригається літак. Вибух. Розривається реактивний двигун. Літак перекидається в стрімкий штопор: "Ні, не маю права гинути, — зринула думка в Корольова. — Я знаю вже, чому вибухнув двигун... Треба, щоб про це знали й там, на землі... Щоб ніколи не повторилося".

Він поступово, обережно тягне важіль на себе.

Через кілька хвилин літак шугає над землею, черкає колесами об ґрунт...

...За кілька днів до перебинтованого Сергія прийшов доцент Олександер Миколайович Лазаренко, двоюродний дядько Корольова. Він широко почав співчувати невдачі. А Сергій усміхнувся:

— Яка невдача... Про інше треба говорити, дядю... Короткий дуже вік у авіації... Вона своє відживає. Майбутнє належить космонавтиці...

— Ой, Сергію, — похитав головою дядько. — Мені здається, що роботи Ціолковського — то лише математичне оформлення фантазії Жюль Верна. Краще б ти зайнявся серйознішими проблемами в авіації.

Сергій відвернувся, довго й сердито мовчав. Потім різко кинув:

— А реактивні двигуни у мене більше не вибухатимуть... Я вже знаю... Починається ера ракетних польотів.

Лазаренко змовчав.

А через двадцять років з радянських космодромів успішно почали стартувати космічні кораблі конструкції Сергія Павловича Корольова та його вірних колег.

...Велике, опукле чоло мислителя. Вольове підборіддя, сперте на стиснуті кулаки...

— Ні, він таким не був. Ніяких демонічних рис. Проста, звичайна людина. Вольова, рішуча, пілеспрямована, але земна й близька нам, — гарячково діводить Микола Олександрович Лазаренко, доцент Київського автодорожнього інституту. І показує фото зі свого багатющого архіву.

Усміхнений Корольов. Світле чоло, вольове підборіддя й лагідний усміх. Простий, скромний, відвертий погляд... Людина!

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1967

Такою вона входить у безсмертя.

Мине якийсь час і Людина ступить на холодну пустельну кам'янисту поверхню Місяця. Ніхто не чекатиме там Людини. Її чекатимуть земляни. Чекатимуть з нетерпінням, щоб переконатися у величі своєго розуму, в безмежності своїх можливостей.

І ще пройдуть роки, Людина полетить далі. Зустрінеться — обов'язково! — з далекими світами, цивілізаціями, казково багатими планетами.

І в усьому буде він, великий радянський учений, син України і Дніпра, що колись скупав його в своїй купелі мужності.

Сергій Павлович Корольов. Один з найвидатніших творців перших космічних кораблів. Його ім'я сяяє на бортах міжпланетних станцій. Та насемперед він житиме вічно в пам'яті людства, житиме тут, на нашій зеленій, озонній, блакитній рідній планеті, ім'я якій — Земля.

("Літературна Україна", 14. 4. 67)

НЬЮ-ЙОРКСЬКА ГРУПА ПОЕТИВ НА ЕКСПО-67

29 липня (останній день українського тижня на виставці) відбувся вечір Нью-Йоркської групи "модерністів" на Світовій Виставці. Вечір складався з двох частин. У першій частині була прочитана доповідь Б. Рубчака про Нью-Йоркську групу. Доповідь французькою мовою прочитала якесь дівчина.

Після доповіді читали поезії українською мовою і слідом переклад кожної поезії французькою мовою. Прочитані поезії таких поетів: Е. Андієвської, Віри Вовк, Б. Бойчука, Б. Рубчака, Патріції Килини, Ю. Тарнавського. Віра Вовк, Б. Бойчук та Б. Рубчак читали українською мовою самі, бо вони брали участь у вечорі, а за решту, неприсутніх, читали Б. Рубчак і Д. Струк.

У другій частині відбулася доповідь проф. В. Бурггардта "Молода поезія в Україні" (Л. Костенко, В. Коротич, І. Драч, М. Вінграновський, В. Голобородько). Доповідь була французькою мовою. Читав сам автор. Поезії молодих поетів в Україні українською мовою читав Б. Рубчак, дещо гості прослухали із звукозапису (поезії В. Коротича та І. Драча). Усі читані вірші переклав французькою мовою В. Бурггардт у співіпраці з французькою канадською поеткою С. Клютьє, а читав їх відомий французький канадський поет Гастон Мірон. Читав гарно. Прослухавши звукозапис, він чудово відтворив інтонацію і ритміку авторського читання.

Вечір був вдалий, хоч публіки малувато — разом коло ста осіб, хоч не всі вони сиділи весь вечір: частина виходила, частина приходила пізніше.

РЕДАКЦІЙНЕ УТОЧНЕННЯ

У відповіді нашому читачеві з Філадельфії Анатолієві Гр. Ляхинові ("Нові Дні", ч. 210—211, стор. 21-22) на сторінці 22-й я написав: "Пана І. Жовтобрюха з знаю теж. Не зів, правда, що він уже "тепер громадянин США") (так написано в супровідному листі до доносу на п. П. Плойка).

Виявляється, що я того І. Жовтобрюха не знаю. Себто знаю другого І. Жовтобрюза, бо виявляється, що є два Івани Жовтобрюхи, обидва з одної місцевості, обидва інженери (правда, кажуть, що один інженер, а другий

гий тільки технік чи щось подібне), що вони навіть родичі, що не дуже то однаково й думають...

Як мене інформували наші читачі, які їх обох знають, то канадський інженер Жовтобрюх звється Іван Іванович, а американський Іван Олексійович. І канадський живе й досі в Торонті і нічого спільнога ані з "новою вірою", яку видумав Л. Силенко (Орлигора), ані з паплюженням п. П. Плюїка (Поля-Половецького) не має.

Я ж, не передбачивши можливості існування двох Іванів (та ще й обох інженерів!) Жовтобрюхів, об'єднав їх і зробив, сказавши так, "збірний тип" Жовтобрюха, чим, безперечно, зробив, не мавши такого наміру, кривду інженерові Іванові Івановичеві Жовтобрюхові (канадському). Дуже вибачаюсь за цю помилку, а читачів наших прошу це вражувати, щоб іще хтось із них не об'єднав двох Іванів Жовтобрюхів і не зробив з них одного. П. ВОЛ.

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

Дорогий Пане Редакторе!

Радію, що Ви втішаєтесь добрим здоров'ям (бодай так виглядаєте на знимках) та так енергійно "товчесь" по Вашій Канаді і по наших "Стейтах". Люблю читати Ваші репортажі.

Минулого тижня ми побували в Канаді, оглядали "ЕКСПО 67" у Монреалі. У Канаді прекрасна природа, я не могла надивитись на ріку Св. Лаврентія з безліччю островів. Чи то так виглядає й наша Дніпро? Канада мені дуже подобається (крім французів), хоч мій чоловік каже, що "добре там, де нас нема..." Але Канада таки чудова країна. І ще її країна великого майбутнього. Дуже приемно, що в розбудові її беруть участь і українці, які гордяться своїм походженням. На виставці ми зустрічалися з українцями, які приїхали з Алберти. Вони були вже четвертим поколінням українців у Канаді, а розмовляли з нами доброю українською мовою. Ми були дуже здивовані, бо в наших "стейтах" такого чуда ми не зустрічали. Багато молоді з новоприбулої еміграції не знає рідної мови.

Сподіваюсь, Ви на Вашій вакації також знайдете спокійне і повнорібне озерце та відпочинете від великої політики, літератури і взагалі від "Нових Днів" і їх "найкращих у світі читачів" та наберетесь сил для Вашої тяжкої і відповідальної праці. Коли б випадково Вас "занесло" в околиці нашого міста, то обов'язково просимо заїхати до нас.

З широзо пошаною

Галина ШЕМБЕЛЬ, Бінгемптон, США.

Спасибі за листа. Мені Канада теж віддається найкращою країною світу після України і я дуже тішусь, що приїхав до Канади. А діти новоприбулих, які не розмовляють українською мовою, і в нас є. Але то ж діти не українці, а "презренних малоросів" чи затхлих "галицьких русинів". Це категорії людей з високорозвиненим почуттям меншевартощі. Часто вони дуже гордяті патріоти і в кишенях носять квитки ультранаціоналістичних партій.

Кажете про мої вакації? На вакації їздять люди розумні і хоч трохи заможні. Я ж ні до перших, ні до других не належав і не належу, на жаль... Щождо здоров'я, то... дихаю. І навіть не погано дихаю. Дав би Бог, щоб гірше не було! Тоді лікарі й аптеки на мені бізнесу не зроблять (Тільки про це нікому не кажіть,

бо маю чимало передплатників серед наших лікарів, то "Нові Дні" можуть сильно потерпіти). Хоч правду сказавши, чого б я мав погано почуватись і виглядати, як нікого не обікрав, нікого не вбив, нікого ніколи й продав, злоби до людей не маю, тісно мені на землі не є — місця під сонцем не бракує нікому, хто хоче працювати.

Спасибі за запросини, але... "не буде баба дівкою"! Навіть якби мене й справді "занесло" у Ваші околиці, то до Вас таки не зайду, бо я і справжній християнин, себто: "Якою мірою ти відміряєш, такою й тобі віддячать". Ви були тут цілою родиною і до смиренного раба новоднівського Петра Волиняка навіть телефоном "не моргнули"! Я не злопам'ятний, але іще мої покійні бабуля мене напучували: "Петрику, як ти комусь уклонишся, то голова тобі не відпаде!" А покійні дідулько додавали: "Але не будь дурним і в потилицю нікому не кланяйся!" Отож я цю бабину й дідову науку застосовую й досі. І до всіх, а не тільки до Вас. П. ВОЛ.

Дякую Вам, Петре Кузьмовичу за цікаву статтю проф. В. Чапленка про наш сучасний національний гімн. Цю справу вже давно треба було порушити. У нас у Лашін люди часто співають не "вороженьки", а "вороги" і вийшовши із залі завжди сперечаються: чому ще й досі ніхто не подбас, щоб наш гімн був досконалій, оновлений і пристосований до сучасного стану нашої визвольної боротьби.

Прошу Вас Петре Кузьмовичу подякувати п. Чапленкові і сказати йому, що благато читачів "Нових Днів" чекають, що УНРада візьме його пропозицію до уваги.

О. ШТИХНО, Лашін, Канада.

ВЖЕ ТАКИ ПОРА "ОМОЛОДИТИ" НАШ ГІМН

В чч. 210-211 "Нових Днів" Василь Чапленко знову порушив хоч і не нову, але важливу й актуальну справу — справу українського національного гімну. На підставі аналізу гімну "Ще не вмерла Україна", шановний автор дійшов до незаперечного висновку, що наш гімн "з історично-політичного, і з мовно-літературного боку дуже примітивний", і тому він повинен бути переглянутий та змінений. Оскільки раніше (1963 р.) на це побажання ніхто не звернув уваги як також на цього не було жодного відгуку в пресі, тому, аби В. Чапленко знову не виступив (і то цілком доречно!) з подібного роду закидом проти нашого оброслого салом і тому вже в більшій мірі байдужіючого до національно-культурних вимог українського громадянства (про винятки тут не говоримо!), я, як читач "Нових Днів", вважаю за потрібне приєднати також і свій скромний голос на користь вищезгаданої пропозиції.

Дехто каже, що оскільки справа національного гімну є справою всієї нації, а не її частки у формі еміграції, то її зміна його може бути вирішена тільки на підставі рішення всієї нації, а не її частини, яка опинилася поза межами батьківщини. Але такий погляд у даному випадку не витримує здоровової критики. Поперше, для кожного з нас повинно бути ясним, як "Божий день", що до того часу, поки Україна перебуває під російською окупацією, доти нема жодних підстав думати, що окупант допустить до будь-якого волевиявлення українського народу. Подруге, якщо постане вільна і незалежна українська держава і якщо тоді українському народові з якихось причин чи міркувань буде не

до вподоби створений на еміграції український національний гімн, тоді напевно не буде жодних труднощів знову проголосити конкурс і приняти такий гімн, який буде до вподоби більшості українського народу. Але чи з цього виходить, що до того часу ми й далі мусимо співати дитячо-наївні або примітивно-безграмотні слова й вирази нашого славян на зразок різних "воріженськів", "молодих братъ" (від "браття молодій"), "ложиня душ і тіл" (від приспіву "Душу й тіло ми положим"), і т. д. Не знаю, як для кого, але для мене щодо свого ідейно-політичного змісту та мовно-літературної майстерності, національний гімн повинен бути навіть не просто гарним чи "добрим" віршем, але шедевром чи перлиною поетичної творчості нації!

На жаль, наш славень у цьому розумінні стоїть по-за межами всякої критики... (Про його мелодію не кажу, бо вона досить вдала і тому, здається, не викликає жодних застережень). Якби це не був національний гімн, а звичайний вірш невідомого автора, то дуже сумнівно, щоб редактор будь-якої сучасної газети чи журналу скотів би його надрукувати в такій редакції, у якій він є тепер.

Одночасно з цим, на мою думку, треба було б також вирішити і питання самої назви нашої "національної пісні": як остаточно вона має називатися — гімн, славень, чи, може, ще якось інакше? У кожному випадку напевно не гімн. Бо якщо це слово в іменовому відмінку є "можливим", то в інших відмінках, хоч як ми намагаємося того не помічати, проте воно таки звучить досить не естетично, у чому кожен може переконатися, перечитавши хоча б вищезгадану статтю Василя Чапленка... Якої б думки були Ви, шановний професоре Чапленко?

Юл. МОВЧАН, Кливленд, США.

Василь ОНУФРІЄНКО

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

* * *

По морській по дорозі широкій —
Пароплава далекий димок.
Не приглушать розмови ні спокій
Непокірних, як вітер, думок.

Чи на станції, в гаморі й свисті,
В тисячах нерозбірних розмов,
Чи в садку, де в близкому листі
Розмовляють птахи про любов, —

Все те саме, те саме, те саме:
Чужина і доріг далина,
І дивне серце, що рветься часами,
Наче хвиля з грудей вогняна.

І за запахом теплої м'яти,
Що не знати, прилине звідкіль,
Вже готове зриватись і мчати
Суходолами й гравами хвиль.

* * *

M. Понеділкові

Так боляче любити в чужині
Гаї далекі, води, білі зими,

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1967

I ждать чогось, і вгадувати вві сні,
Яким руслом життя твоє пливтиме.

А серце жде, все жде і жде чогось,
Ось прийде щось, — і все ніяк не знати...
Коли б щось інше — бурею знялось,
Чи зацвіло, мов дерево крислате!..

Коли б щось інше: грім чи вість лунка,
Бо тяжко так: не жити і не вмерти!
Ні, сум пішов!.. Міцніє знов рука
І серце знов упевнене і вперте.

Так, сум пішов, затих, немов струна.
Таж я живий і вільний — треба жити!
А чужина... Можливо, лише вона
Навчила жити, думати й любити.

* * *

Перше листя зелене,

перший пролісок синій,

Перший вітер пахучий, —

подарунки весни.

Тільки там вас і зінав я,

в Україні єдиний,

Про яку тепер мучать

мене мрії і сни.

У гнізді нетерплячий

перший крик пташенята,

Перший грім, перший дощик

і веселки дуга...

І хотілося міцно

тоді землю обняти,

Бо здавалась земля та,

мов життя, дорога.

А тепер, коли сумом

ніби душу сполоще,

Коли в свято веселе

всі радіють, а ти...

Як сказати їм, що є десь

щось за все найдорожче,

Що його, де не був би,

вже повік не знайти?..

* * *

«Засни, засни...» — шепоче тихо втома.

«Не спи, не спи!» — мов дзвін, гудуть турботи.

І вже в думках дорога незнайома,

Низини чорні, сонячні висоти.

У снах встає прожите й пережите

У мріях — те, чого ще не бувало.

І де ж той шлях, яким іще ходити,

Бо йшли і йшли, — все, здається, мало?..

Бо йшли і йшли, а лише на півдорозі,

І ще землі попереду півколо.

А десь там ждуть голодні, голі, босі,

Десь щастя ждуть, що блисне ясночоло.

Хатки горбаті, вицвіла солома,

І в праці дні — й неділі, і суботи...

«Засни, засни...» — шепоче тихо втома.

«На спи, не спи!» — мов дзвін, гудуть турботи.

ONTARIO

PROVINCE OF OPPORTUNITY

Government Information

З ДЕПАРТАМЕНТУ ПРАЦІ

На Останній сесії Легіслатури Уряд прийняв нові важливі заходи в законодавстві про Права людини. Впроваджено дві важливі поправки до Онтарійського Кодексу Прав Людини.

Перша поправка забороняє дискримінацію з причини раси, кольору, релігії у зв'язку з зайняттям суцільної житлової квартири. Попереднє положення відносилося до будинків, які мали більше, ніж три житлові одиниці.

Друга поправка поширює положення про справедливе стосування кодексу до всіх працедавців, усувачиши попередню точку, яка відносилася лише до тих, які затруднюють більше ніж п'ять осіб.

Уряд вірить, що населення Онтаріо привітає ці дальші заходи для підтримання гідності і прав нашого громадянина, і буде горде з того факту, що Онтаріо займає передове місце серед народів західного світу в законодавстві щодо Прав людини.

The Hon. John Roberts
Prime Minister of Ontario

ТРУПА В ЧИСЛІ 3,500...

100 РІЗНИХ СПЕКТАКЛІВ...

КАНАДСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТИ, ЗОРГАНІЗОВАНИЙ З НАГОДИ СТОРІЧЧЯ КАНАДИ, є НАЙКРАЩИЙ І НАЙБІЛЬШИЙ В ІСТОРІЇ КАНАДИ!

Сьогодні на кожну виставу масово приходить публіка ї зустрічає її з великим ентузіазмом. Чудові, різномірні музичні й хорові точки та народні танки відзеркалюють традиції поверх 50 культурних надбань Канади. Це найкраща нагода побачити, як ці культури збагатили Канаду, зрозуміти їхню історію і грунт, який вони принесли до Канади.

Акадійці, вірмени, австралійці, австрійці, білоруси, карпівці, китайці, хорвати, чехи, данці, дунайські шваби, духобори, голляндці, англійці, естонці, філіппінці, фіни, ісландці, індійці (канадські), індуси, ірландці, ізраїльтяни, італійці, французи, німці, греки, угорці, японці, латиші, литовці, менноніти, моравці, негритяни, новозеландці, норвежці, пакістанці, поляки, португалці, румуни, росіяни, шотландці, серби, словаки, словінці, еспанці, шведи, українці, валійці... усі вони заступлені в Канадському Фестивалі Народної Творчості 1967.

Щоб довідатися, коли у вашій місцевості буде вистава, слідкуйте за оголошеннями в етнічній пресі, щоденній пресі, радіо і телебаченні.

Цей фестиваль сторіччя улаштовує Канадська Рада Народної Творчості при співпраці місцевих і провінційних рад народної творчості, Комісії Сторіччя і провінційних і муніципальних установ сторіччя.

Комісія Сторіччя, Оттава, Канада

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1967

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У СТОЛИЦІ КАНАДИ

У понеділок 31 липня 1967 р. в столиці Канади відбувся день української молоді. Прибуло понад 2.000 членів молодечих організацій Пласт, СУМ, ОДУМ, МУН та СУМК. Найбільше було пластунів та сумівців, бо пластуни мали в той час свою зустріч в оселі "Батурин", а сумівці приїхали із своєї оселі "Верховина". Обидві оселі недалеко від Оттави й Монреалю.

Святкування відкрив об 11.45 хвилин президент КУКу о. д-р В. Кушнір. Після того керівник дня молоді М. Світуха попросив до слова пре-м'єра Канади Л. Б. Пірсона, який привітав українську молодь Канади і зробив огляд розвитку Канади та дуже гарно оцінив вклад українців у розбудову Канади. Він стверджив, що українці відкрили Канаду в 1891 році, коли сюди прибули перші українські імігранти, і з того часу у великій мірі спричинилися до розбудови країни. Хоч основу канадської державності творять англійці й французи, але "цей дуалізм походження змінився різноманітністю національних і культурних чинників... Сеперд них на першому місці стоять канадці української національної приналежності... Усі канадці, без уваги на їх походження, горді з великого вкладу людей української нації в розбудову нашої країни... Вони додали сили, кольоритності і благородності до нашого національного візерунку. Вони зробили великий вклад у кожну діяльність нашого національного життя. Усіх країна мусить це визнати і бути вдячна за це. Я надзвичайно гордий, що можу, як пре-м'єр-міністер країни, це ствердити".

Л. Б. Пірсон підкреслив теж, що ідеалом Канади було в минулому і повинно бути у майбутньому будувати "політичну єдність в середній Конфедерації на зрічничкованості мови й культури. Ми вчимося цінити спадщину наших окремих культур і традицій, як теж і національного походження, як позитивний і цінний актив нашого національного розвитку. Ми щораз то більше оцінюємо важливість не тільки нашої двомовної і двокультурної основи, але й багатонаціональну і багатокультурну природу канадської спільноти тепер і в майбутньому".

Як бачимо з промови прем'єра, в Канаді до національного питання протилежні ставлення, ніж в російській імперії, яка тепер облудно зве НОВІ ДНІ. ВЕРЕСЕНЬ, 1967

ться СРСР, де практикується сталінсько-хрущовська теорія "советського народу", себто здійснюються на практиці стара російська імперська ідея "обрусіння інородців".

Подякував прем'єрові Канади за промову Ю. Шимко. Юнаки і юнач-

**ВИСИЛАЄМО
БЕЗПЛАТНО**

показове число цікавого, багато ілюстрованого місячника для молоді в юнацькому віці

- Якщо Вашим дітям сподобається "Юнак", передплатіть ім його. ● Річна передплата: \$5.00.
 - Витніть це оголошення і вишилть його на адресу:

YUNAK Magazine
2199 Bloor St. West, Apt. 5
Toronto 9, Ont., Canada

Прошу прислати мені безоплатне по-
казове число "Юнака". (Подайте ад-
ресу по-англійському):

(ваше ім'я і прізвище)

(докладна адреса)

ки подарували прем'єрові квіти й твори Т. Шевченка англійською мовою.

Після того промовляв кандидат на лідера Прогресивно-Консервативної партії Канади посол Михаїло Старчевський і сенатор Павло Юзик. Закінчення офіційної частини було складення вінка із жовто-синіх християнством під пам'ятником невідомого вояка.

О з год. 30 жв. організовані колони молоді з двома власними духовими оркестрами почали парадний марш по столиці Канади. Коло міської ради їх привітав контролер Е. Джонкс (від міської управи є голови міста). Коло четвертої години колони увійшли в парк, у якому розташована ризиденція генерал-губернатора — найвищого представника королеви Єлизавети II в Канаді. Його ексцепленція генерал-губернатор Ропланд Мітченер вийшов до молоді в товаристві своєї дружини і адъютантів і привітався з головою комітету дня молоді М. Світухою. Після того промовляв до молоді, підкреслюючи у своїй промові всебічний вклад українців у розбудову Канади. На прохання генерал-губернатора один з юнаків заграв на бандурі, а потім дівчата заспівали кілька українських пісень. Дружині генерал-губернатора подаровано китицею червоних троянд. Після офіційної частини генерал-губернатор розмовляв з окремими гуртками молоді.

О 5 годині і 30 хвилин відбулося урочисте відкриття плити, уму-

рованої в Канадській Національній Бібліотеці з відповідним написом. На це було одержано раніш спеціальний дозвіл уряду Канади. Плиту відкрив міністер закордонних справ Канади Пол Мартін. У цій церемонії взяли участь: президент КУК о. д-р В. Кушнір, митрополит Української Католицької Церкви в Канаді Високопреосвященніший Меасим, о. мітрап В. Слюзар, який заступав митрополита Української Православної Церкви в Канаді Блаженнішого Іларіона, та інших визначних осіб. Представив публіці міністра П. Мартіна

адвокат П. Лазарович з Едмонтону, а подякував йому колишній голова міста Едмонтону В. Гавриляк. Пропам'ятну плиту уфундували молодічі організації. Текст на ній написано англійською, українською та французькою мовами. Український текст у центрі.

ТЕКСТ НАПИСУ НА ПЛИТИ:

1891 року Іван Пилипів і Василь Слинняк започаткували масове українське поселення в Канаді.

Ідучи слідами цих перших піонерів, Канадські українці злагатили всесторонній розвиток Канади.

ДВА ПОКОЛІННЯ, ДВА ВИХОВАННЯ І... ДВА РЕЗУЛЬТАТИ

У щоденнику "Телеграм" (Торонто, 13. 7. 67 р.) видрукувано довгий ілюстрований репортаж. Репортаж — наслідок дослідів компанії Деніел Старч Лтд. спеціально для цієї газети. Він звуться: "Молоді канадці відмінні". У ньому подано інтерв'ю з трьома молодими представниками, які походять із трьох націй: дівчина із Зах. Індії, хлопець із Італії і дівчина з України.

З репортажу видно відмінну психіку молодих людей.

15-літня Івона ЛЕВІ з Ямайки лише 5 літ у Канаді. Батьки її суверо дотримуються норм виховання їх країни і не пускають Івону на ніякі гулі з хлопцями. Вона вчиться в 9-ій класі Гарборд Коледжей, вірить, що родинний режим скоро ослабне і вона матиме більше волі. Вона хоче влітку працювати, щоб "бути вдень поза домом і мати власні гроші".

Це весь її "ідеал".

17-літній Пітер РІДЖІО приїхав до Канади з батьками 10 літ тому. Він не любить бути з італійцями. У Канаді італійців "дискримінують", навіть його дражнять "Вол", що його ображує, хоч це слово означає добре одягнену людину. П'етро вважає себе не італійцем, а канадцем, бо "я тут довше". Він не говорить і не хоче говорити по-італійському. Батьки його "справжні італійці". Та він аж ніяк не цікавиться Італією, її мовою, мистецтвом, він уже три роки не бачив італійського фільму, хоч їх висвітлюють у багатьох кінах. До церкви не ходить, бо його товариши (англійці) сміються з нього за це. Та в Бога вірить. Єдина згадка про Італію в хаті, коли мати йому каже: "Іж! Це ліпше, ніж би ти мав в Італії". Він має намір одружитись не з італійкою, бо це старомодно! Ні, він сам собі вибере жінку і "вона не буде італійкою".

16-літня Леся ШЛІХТА, учениця п'ятирічного курсу в Центральній Торговельній школі. Вона народилася в Канаді.

Автор репортажу ще на початку зазначає, що не всі молоді люди поділяють погляди П'етра Ріджіо. От Леся цілком погоджується з поглядами своїх батьків, які народилися в Україні і подружились уже в Канаді 19 років тому. А вони вважають, що "інші народи такі ж добрі, як і українці, але вони не хотіли б, щоб їх дочка одружилася з не українцем".

"Я погоджуєсь з ними, — каже Леся. — Мої батьки хочуть, щоб я трималася своєї нації, і воліють, щоб я зустрічалася тільки з українськими хлопцями. Я сама

Вони здобули для хліборобства мільйони акрів цілінної землі, залишили на малі Канаді більше як 130 українських назв місцевостей.

Тисячі українців служило в збройних силах Канади під час обох світових воєн.

Зробивши вклад у промисл, торгівлю та всі професії країни, українці дали 79 членів федерального і провінційних парламентів.

Сьогодні є понад пів мільйона канадців українського роду, 80% з них народжені в Канаді.

виберу собі чоловіка — але він буде українцем" — запевняє Леся.

В ході розповіді репортерові Леся зуміла сказати де-що і про свій народ, а далі каже:

"Коли не стане наших батьків, то нашим обов'язком буде втримувати в Канаді українські традиції й культуру. Я хочу цьому навчити своїх дітей. Ми маємо тут свободу говорити українською мовою, те, чого не мали мої батьки дома. Це тому вони так настають на те, щоб ми вивчали українську мову й історію".

"Леся, — пише репортер "Телеграму" далі, — робила це впродовж десяти років у парафіяльній школі Української Православної Церкви св. Володимира, до якої вона належить. Там вона належить до організації молоді і бере участь у танцювальному ансамблі, в хорі, у спортивному гуртку і в театральній групі. Вдома її мати вчить її варити українські страви і вишивати. Мати каже, що "я м'яшу знати ці речі, поки вийду заміж. І прати, і працювати і вести господарство", — каже Леся.

"Всі приятели Лесі, — пише автор репортажу, — українці. Леся нарікає, що інші хлопці навіть не чули про Україну".

"Я ГОРДА, ЩО Я УКРАЇНКА. Я перше українка, а потім канадка. Я хочу, щоб люди знали, що я українка, і всі мої приятелі відчувають це так само".

Оцінюючи вкінці репортажу три світогляди своїх співрозмовників, автор пише про Лесю: "А Леся виконує місію поневоленого народу..."

Довідка: Леся Шліхта — православна, батьки походять з Волині, вона вихованка Юного ОДУМу. Лесині батьки — звичайні середні, українські люди: чесні, роботяги, порядні й розумні. Освіта їх не висока.

Як бачимо, маємо гарну, розумну й порядну дівчину Лесю, яка народилася в Канаді. Не лишається нічого іншого сказати, як тільки: "Велика й щастлива рости, Лесю!"

Звичайно, всі такі чи подібні побажання Лесі Шліхті від наших читачів ми їй охоче передамо.

Але при цій нагоді, мавши на меті повне й чесне інформування наших читачів, мусимо їх повідомити, що який місяць перед тим у тому ж торонтському "Телеграмі" було видрукувано невеличкий репортаж про українців у Канаді, у якому наведено слова прибулого по другій війні українського інтелігента (магістер права), вихованца Пласти (тепер належить до сеніорату, себто відповідає в якісній мірі за виховання молоді), визначного діяча так званого "Визвольного фронту", п. Ярослава Спольського, який у газеті називається "Джеррі"

(Якщо б він був потрапив не до Канади, а, для прикладу, в Ізраїль, то — цілком логічно! — звався б не Джеррі, а Гершко чи щось подібне!).

Джеррі Спольський — людина старша: йому найменше в три чи чотири рази більше років, ніж Лесі Шліхті. Ось що сказав співробітників "Телеграму" п. Джеррі Спольський:

"Я почував себе тут зовсім, як дома, і якщо я будь-коли думаю про країну свого походження, то кільки з сентименту".

"Моя освіта була супер класична, і я думаю, що освіта в Канаді тепер краща, бо вона пристосована до мовної технології".

"Я член багатьох організацій: Клубу Ківаніс, ІМКА. Я президент Прогресивно-консервативної Асоціації округи Трініті. Маю велику бібліотеку, переважно історичних книжок англійською, німецькою, французькою, українською і польською мовами і належу також до Клубу Бук оф ди Мант".

"Ми всі, особливо діти, любимо українські страви, борщ і вареники".

"Але ми всі тепер канадці — наше коріння тут".

Висновки? Нехай їх роблять самі читачі — наша справа інформувати їх про факти й події. Та якби хтось із них прийшов до сумного висновку, то ми такому читачеві скажемо: "Не журтесь! Не зневірюйтесь! У Канаді народилася не одна така Леся — їх було, є й буде багато!"

І в цьому запорука нашої національної перемоги. І в цьому краса, сила й велич Канади. Канада потребує не Джерів, а Лесь. Про це багато державних діячів Канади виразно говорять уже десятки років. Про це виразно сказав і сучасний голова уряду Канади Л. Б. Пірсон у своїй промові до української молоді Канади 31 липня ц. р., що читачі знайдуть у цьому ж числі нашого журнала.

ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ
готель,

фарму,

дім,

підприємство,

то

звертайтесь з повним довір'ям
до

УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

W. WALTER HRYNYK

REAL ESTATE BROKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

Телефони:

контора: 363-5316 і 363-5317,

мешкання: 364-3846

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ НА ЕКСПО-67

Брак павільйону України на світовій виставці в Монреалі спонукав українців Канади до дій. Українці, одна з найбільших націй Європи, дискриміновані завдяки заходам СРСР, фактично російської імперії. Щоб протиді-

Зліва: Є. Забурак (відділ інформації), Л. Гошко (в одязі княгині Ольги), Г. Мельник (голова комітету).

яти цьому злочинові, жіночі організації Канади зголосились, щоб відбути український тиждень на ЕКСПО-67. Створено спеціальний комітет, який очолював Галина Мельник.

У павільйоні виставлено 12 картин відомого канадського мистця Василя Курилика, дві картини Петра Магденка, дві П. Сидоренка та по одній В. Вахци-Мокрицької, Р. Новаківської, Т. Зварич.

Крім образотворчої виставки, відбулися концерти, у яких взяли участь: піаністка Люба Жук, і співаки: О. Пав-

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ФУНDAЦІЯ
ПРЕДСТАВНИЦТВО - ТОРОНТО

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ФУНDAЦІЯ —
ЦЕ НАША МАЙБУТНІСТЬ У КАНАДІ
АДРЕСА:
191 Lippincott St. — Toronto 4, Ont.
ЧЕКИ ВИПИСУВАТИ:
The Taras Shevchenko Foundation

лова, Г. Чорнодольська, М. Вербицька, Вол. Мота. Акомпаньовала Зоя Солодуха-Почайська. Кількрайно виставлено дитячу оперу "Коза-Дереза", яку показував український дитячий театр з Вінниці під керуванням І. Туркевич-Мартинець.

Mira Verbička

Був показ українських одягів від найдавніших часів і по сьогодні. Показано також спосіб писання писанок. Відбулося цілий ряд доповідей на мистецькі й політичні теми. Доповіді прочитали: проф. Манітобського університету Я. Рудницький, проф. МакГілл університету Р. Жук, Люба Жук (МакГілл університет), д-р Р. Олійник (Рахманний) та інші. Улаштовано також виставку української книги та вечір Нью-Йоркської групи поетів, про який пишемо окремо.

Протягом українського тижня на відкритих сценах ЕКСПО-67 виступали українські хори та танцювальні ансамблі.

Тиждень мав успіх і безперечно спричинився до популяризації українського імені в світі.

СТОРІНКА НАЙНОВІТНІШОЇ ПОЕЗІЇ

ВІД РЕДАКЦІЇ: Відколи в нашому журналі з'явився вірш Б. Чака (Чука) з супровідним відзуком критика Юлецького, ми одержали кілька поезій, написаних у найновішій манері. Як читач може легко пересвідчитися сам, ці поезії, перші з яких ми друкуємо в цьому числі нашого журналу, набагато перевершують усе написане досі всіма попередніми генераціями наших модерністів.

Звертаємо особливу увагу читачів на буйне багатство фантазії наших новітніх поетів. Ніхто з наших дотеперішніх модерністів не спромігся дати іронебудь бодай хоч трохи приблизне. Мусимо з усією переконливістю ствердити, що після цих віршів усе написане нашими нью-йоркськими поетами здається застарілим і зовсім немодернім.

В одному з наступних чисел надрукуюмо решту одержаних нами віршів, а також присвячену їм статтю критика І. Юлецького.

Євген ПРИЙДУЩИЙ

ЗІСПОДУ МОЄЇ ДУШІ...

Моя душа похована під звалищами буднів,
Охмарена останнім зйомом посірілого сонця,
Хворого від нудоти, від нудьги, від зануди...
Зісподу моєї душі,
З твані, назбираної гірким досвідом розпачу,
Знов підіймається оте безличне —
Воно,
Що йому немає імені в людській мові.
Так у каламуті гадючої ночі
З болота виринають жаби,
Щоб догризати ущербний місяць;
Встають марюки, мармизи і лобуряки —
Уся мілководна погань.
Моя душа береться брижжами мотороші.
У ній задихається блакитне сонце.
На кучугурах мого чорного неба
Зачайлась почвара жаху.
Колись поети славили співуче і ніжне
Вічно Жіноче,
А я
Скарлюченими від тоски губами,
З очима, зім'ятими мороком,
Пристрасно шепочу:
— О Вічно Людинне,
Ти — ганеба Всесвіту!
Згинь!

Ігор ЮРЧУК

ЗАГИБЕЛЬ МОГО ГОДИННИКА

З моїм годинником щось трапилося.
Я бачу, як його починає корчити.
Він смикається, тримтить, розтягається, як амеба,
Що шукає собі споживи.
Ось він повзе, як шматок слизу,
По столу, обтяженому сьогоднішньою газетою.
Він звисає над краєм стола
І його стрілки утворюють кут розпачу,
Кут зневіри, кут прокльону,
Аксіому болю, постулат жаху.
Він хоче кричати, але крики застягли в ньому,
Бо в нього немає рота.
На його цифербліяті тримтять цифри
І осипаються як осіннє листя з дерева...
І ось він голий,
Божевільний, знівечений, споторваний,
Іого корчить передсмертна агонія.
Він надимається й раптом
Лускає,
Залишаючи після себе їдкий чад.

Муся КОБЕЛЯЦЬКА

ГЛИБОКО ЛІРИЧНЕ

Ніч. Як би про це сказати?
Чорні як божевілля шати.

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1967

Темрява просить щирості.
Речі бажають вирости.
Над землею розгуба зір.
Хитається срібний мир.
Речі оскіли з тути —
Їх душі повні осуги.
Світ завалився ниць.
У морока — безліч лиць.
Нічна височінь надійна,
Прямо і само-стійна.
Місяць летить униз —
В землею пропахлий хмиз.
Вулиця пнеться вгору,
Щоб стати усторч, як змора,
Упертись у ніч кінцем,
Заховати своє лице,
Та як вихор у чорнім морі
Розметати людей і зорі...

Богдан ЕМСЬКИЙ

ПОЕМА ПРО БЕЗВІСТЬ

Безвість. З божевілля часу
Зігкано твое примарне диво!
У закамарки доторяючої днини,
Крізь усмішки зблідлих споруд.
Випрозорюючи виднокіл,
Ефемерне, звабливе, улесливе —
Око до ока, зуб до зуба!
О чому, обтяжена моїми очами,
Торкаючись моїх зів'ялих вій?
Безвість, ти мучиш мене!
Безвість, безлік, безмисл, безум...
О світе мій блаженно-блакитний,
Розвішаний між четирма вимірами,
Розлитий по дну Сонця,
Це ти!
Я ж тільки тут. Марю...
Надиханий паощами Вічності,

Високоякісні умеблювання їдалень, спалень та сальонів, радіоприймачі, гай-фай-стеріо, піяніна, акордеони, килими, хідники (доріжки), лямпи, холодильні, електричні та газові печі, пилососи та інші речі хатнього вжитку найкраще купите в

ALPHA FURNITURE Co. Ltd.

735 Queen Street West, Toronto 3, Ontario

Telephone: EM 3-9637

“Альфа” пропонує Вам не лише добру якість речей, а ще й добру культурну обслугу і пораду.

Купуючи в “Альфі”, маєте певність, що частини Ваших грошей, витрачених на хатне устаткування, власники крамниці повернуть на розбудову на-

РІЗНІ ВДАЧІ

Того, хто хоч раз бачив “пташиний базар”, навряд чи вдастся переконати, що птахи — нетовариські істоти. Адже кожен “базар” — це справжня демонстрація згуртованості пташного колективу.

У СРСР такі великі пташині поселення є на морському узбережжі поблизу Мурманська, на архіпелазі Франца-Йосифа, на Новій Землі, на острові Врангеля, на північних берегах Берингового моря, на Камчатці, Сахаліні, Курильських островах, на Охотському узбережжі, на Командорських островах. Дещо менші “пташині базари” розмістилися на Вайгачі, Таймирі, Північній Землі, Новосибірських островах, на берегах Ладозького озера.

Згуртування прибережних птахів у колектив пояснюється насамперед тим, що на морських та океанічних узбережжях дуже мало зручних для поселення місць, і птахи збираються разом там, де є придатні для гніздування скелі й урвища. У таких колоніях різні птахи гніzdяться по-різному. Але більшість не робить справжніх гнізд. Самка кайри або гагарки, наприклад, відкладає яйця на уступах і карнизах скель просто на голий камінь. Цікаво, що за формує яйце кайри нагадує грушу. Якщо птах раптом штовхне таке яйце, воно закрутиться навколо тупого кінця і не владе з вузького карнизу.

Деякі інші птахи — люрик, чистик — гніздяться в щілинах поміж каміння, а тупики навіть різуть собі глибокі нори.

Організуються у “базарі” і трипалі мартини, або москви. З викинутих на берег водоростей на уступах скель вони мостять справжні гніза. Десь два-три місяці проводять ці птахи в колоніях, а як вилупляться пташенята і трохи підростуть, вони повністю переселяються в море — на дев'ять-десять місяців “пташиний базар” закривається.

Іноді можна бачити, як обіч плавають різні види чистників і мартинів або поруч з трипалими мартинами

ПЕРША УКРАИНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

Future Fuel Oil Ltd.

& Service Station

945 Bloor St. West — Toronto, Ont.

24-ГОДИННА

СОЛІДНА

I СКОРА ОБСЛУГА

Чищення і направа форнесів безоплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте

оливу в нас.

Наши телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551 Уночі: RO 2-9494

ми на скелі сидить великий сріблястий мартин. Та спро-
буйно сріблястий мартин або клуша залита в межі
"базару" — все "поселення" раптом піднімається проти
хижака. Повітря пронизують оглушливі, розплачливі кри-
ки. Птахи "пікірують" на ворога, б'ють його, дзьобаютъ.
Такого нападу може зазнати і людина, що порушила
кордони пташиного поселення.

Великі колонії мартинів і крячків є і на південних
морях України, зокрема на Сиваші, на піщаних косах
Озівського моря та островах Чорного. Великі колонії
чорнодзьобих крячків є на островах Чорноморського за-
повідника АН УРСР. Та це не типові "пташині базарні",
оскільки птахи тут оселяються не на стрімких скелях,
а на низовинних, піщаних узбережжях. Але й тут па-
нують дуже схожі закони й звичаї.

Та не всі пернаті мають скильність до колективного
способу життя. У деяких з них кожна родина оселяє-
ться осторонь від інших, та ще й захоплює певну "гніз-
дову ділянку". Так, у синиць відстань між гніздами ста-
новить 30—50 метрів, а деякі великі пернаті хижаки
влаштовують свої житла не біжче як за кілька десят-
ків кілометрів один від одного. Ці птахи, як правило,
не допускають на свої гніzdovі території інших пред-
ставників того ж виду. А нерідко навіть птахи-батьки
починають вороже ставитись до пташенят, що вирости:
вони виганяють їх геть із "своєї території", і ті починають
вести самостійне життя поза "батьківською са-
дибою".

Отже, коли ми говоримо про "товариськість" птахів,
доводиться робити певні застереження.

(*"Наука і суспільство"*, ч. 8, 1966. Київ.)

ЗОЗУЛИНА ВДАЧА

На долю зозулі випала сумна слава найлегковажні-
шого з пернатих. Вона — найпоширеніший з наших
птахів, що не буде гніза, не виводить своїх дитин-
чат, а відкладає яйця у чужі гнізи, господарі яких ви-
сіднюють їх та вирошують пташенят. Весь "матусин"
плопіт обмежується тим, щоб віднайти гніздо і залиши-
ти в ньому яйце. І справа тут не просто у "поганій
вдачі" птаха. Справа насамперед у біологічних особли-
востях зозулі. Вона відкладає яйця через такі великі
проміжки часу, що просто не змогла б висиджувати їх
сама. Адже коли пташеня з першого відкладеного яйца
вже підросло й оперилося, з другого воно ще тільки
вилуплюється. Ось і доводиться птахові підшукувати
для своїх дітей названих батьків. Свое яйце зозуля під-
кладає у гніздо, коли господарів немає вдома. Зозулячі
яйца бувають більш як дванадцять різних кольорів. Ви-
словлюється навіть припущення, що зозуля підкладає
птахам яйця одного кольору з тими, які є в гнізді. Це
явище пояснити досить просто. Зозуля, що живе в да-
ному районі, — "вузький спеціаліст". Вона пристосувала-
лася, наприклад, до відкладання яєць у гнізди малинівок
та вівчарників або плисок і вівсянок.

Зозуля прокловується на десяту добу висиджуван-
ня, інші пташенята у гнізді — через 12—14 діб. На той
час у "приймака" пробуджується рефлекс викидання.
Він підлазить під яйця чи під слабеньких новонародже-
них пташенят і різкими поштовхами викидає їх геть з
гнізда.

Годувати зозулине дитинча — нелегка робота. Ма-
ленька пташка приносить корм ненажерливому моло-
дикові, а той, побачивши її, весь дрижить, трясе голів-
кою, роззвялює рота і кричить. Цілісінський день — від

світанку до вечірніх сутінків — зозулені вимагає кор-
му.

Літати молода зозуля починає на 20—21 день. Від-
тоді вона залишає гостинний притулок і починає блу-
кати лісовими хащами, садами, розшукуючи собі іжу.

І тут виявляється велика цікава біологічна особли-
вість зозулі: вона знищує безліч волохатих гусениць,
отруйні волоски яких не здавдають їй ніякої шкоди, хоч
для інших птахів вони смертельні. Це — личинки зліс-
них шкідників — непарного і кільчастого шовкопрядів,
золотогузки, которых зозуля пойдає у такій великій кіль-
кості, що внутрішні стінки її шлунка бувають настіль-
бані іжними волосками, як повстю. Отже, навіть незва-
жаючи на те, що зозуля завдає певної шкоди пташкам,
треба визнати, що вона є одним з найкорисніших на-
ших птахів. Її варто принаджувати в місця, де багато
шкідників. Ще одна цікава особливість зозулячої поро-
ди: самка майже не має "голосу". Не всі, мабуть, зна-
ють, що кукування в наших лісах, до якого ми так
звикли, — "співи" самця зозулі. Самця ж може вида-
вати тільки ледь чутне "клі-клі-клі".

(*"Наука і суспільство"*, ч. 8, 1966. Київ.)

НІЧНИЙ МИСЛИВЕЦЬ

У присмерку майже всі птахи зникають у своїх ско-
ваниках і засинають до ранку. Хіба що сови та сичі,
прокидаючись звечора, вилітають на ніч на полювання.
Та чи тільки вони?

У якій би місцевості Європейської частини СРСР ви-
жили, підійті увечері на узлісся або на галявину. Може, вам пощасти побачити чималого птаха, котрий
швидко, але якось "ламано" — то вгору, то вниз, то
вбік — тихо-тихо летить над землею.

Це — дрімлюга. Назву свою птах завдається способом
живот: він ховається у затишному місці —
на землі або на гілці дерева. При чому на гілці він
сидить вздовж, а не впоперек, як інші птахи. Темнобуре
захисне забарвлення робить його майже непомітним, коли
він сидить, відпочиваючи.

Маленький дзьобик дрімлюги може розкриватись
так широко, що іноді править за своєрідний сачок,
яким птах ловить комах на льоту. Дрімлюга — дуже
корисна. Вона полює жуків, метеликів та інших комах,
що літають увечері, вночі та на світанку. В цей час
усі інші комахоїдні птахи сплять, і лише дрімлюга (разом
з кажанами) винищує тих шкідників, які стають ак-
тивними вночі.

ВІЧЛИВИЙ

У тролейбус зайшла непоказна жінка. Пасажир підвівся і промовив:

— Сідайте, будь ласка. Я не з тих, що звіль-
няють місце тільки вродливим жінкам.

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545

(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок

△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ,

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ.

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1967

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

- Волиняк П. — Українське національне свято
в Канаді 1
- Кислиця Д. — Можна краще навчати української
мови (доповідь, прочитана на вчитель-
ській конференції православних шкіл
Сх. Канади) 6
- Гай-Головко О. — З нових поезій 12
- Липа Ю. — Поезії 14
- Сварог В. — На полі дамської літератури 15
- Волиняк П. — Академік Борис Патон (довідка) 18
- Гордієнко Г. — До історії української пішениці
в Канаді 20
- Плачинда С. — Конструктор зоряних кораблів 21
- Онуфрієнко В. — З нових поезій 25
- Сторінка найновітнішої поезії, сатира 30
- Дописи. Повідомлення. Ілюстрації.

НА ПЕРШІЙ СТОРИНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Президент Академії Наук УРСР Борис Патон
(Див. довідку на стор. 18).

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

- Передерій Іван, Монреаль, Канада 1
- Якимцова Надія, Клівленд, США 1
- Олійник С., Вашингтон, США 1
- Свириденко П., Форт Вілліям 1
- Темницька С., Ньюарк, США 1
- Кульчицька Г., Гамільтон, Канада 1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

- Кириленко Ігор, Чікаго, США 40.00
- Журківський Іван, Детройт, США 5.00

«НОВІ ДНІ»

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во «Нові Дні», редактор П. Волиняк.
Умови передплати:

- У Канаді: 4.50 дол. канадських на рік,
У США: 5.00 дол. американських на рік;
В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік;
У Франції: 20 франків на рік;
В Англії: 30 шілінгів (без змін);
В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. ам.
У Венецуелі: 4.50 дол. канадських;
Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол.
канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Н. Н., Чікаго, США	5.00
о. ігум. Святослав Магаляс, Маямі, США	3.00
Лисик Олена, Ошава, Канада	3.00
Ромась Марія, Ля Саль, Канада	2.50
Свириденко П., Форт Вілліям, Канада	2.50
Дем'яненко Сергій, Торонто, Канада	2.50
Шембель Галина, Бінггемптон, США	2.00
Судчак Ірина, Монреаль, Канада	1.50
Кулій Марія, Такома Парк, США	1.25
Дворник С., Ватерфорд, Канада	1.00
Ліщина Касяня, Чікаго, США	1.00
Гукало Андрій, Монреаль, Канада	1.00
Нестеренко М., Ніагара Фаллс, Канада	1.00
Лиман Леонід, Нью-Йорк, США	1.00
Токар В., Ніагара Фаллс, Канада	1.00
Радченко Варвара, Монреаль, Канада	1.00
о. Т. Глуханюк, Ватерфорд, Канада	0.50
Н. Н., Торонто, Канада	0.50

Сердечне всім спасибі за допомогу! РЕД.

† ПЕТРО ГОЛОВАТИЙ

28 серпня 1967 р. в одній з лікарень Торонта
на 52 році життя помер (від недуги пістряка) один
з наших читачів, св. пам'яти

ПЕТРО ГОЛОВАТИЙ

Петро Головатий — один з визначних громад-
ських діячів міста, член УНО та Об'єднання Україн-
ських Підприємців і професіоналістів (власник вели-
кої крамниці), член управи місцевого відділу КУК.

Покійний був ширим і щедрим українським пат-
ріотом, людиною толерантною, культурною.

Осиротив дружину і двоє дітей, яким висловлю-
ємо наше шире співчуття.

Вічна Йому пам'ять!

Редакція

УВАГА!

УВАГА!
Уже вийшла з друку друга книжка етимологічних
дослідів В. Чапленка

**“НОВІ ЗНАДОБИ ДО ЕТНОГЕНЕЗИ СЛОВ’ЯН
ТА ІНШИХ НАРОДІВ”**

У цій праці уперше з’ясував походження таких
слів, як от “бог” (усякий, не тільки християнський),
походження прізвищ на -“ко” та -“енко” і багато
іншого.

Ціна 2.00 долари.

Можна набути й першу книжку — “АДИГЕЙ-
СЬКІ МОВИ — КЛЮЧ ДО ТАЄМНИЦЬ НОШОГО
МОВНОГО СУБСТРАТУ”. Ціна теж 2.00 дол.

Замовляти:

V. Chaplenko c/o A. Krawchuk,
1010 Kilsyth Rd., Elisabeth, N. Jersey, U.S.A.

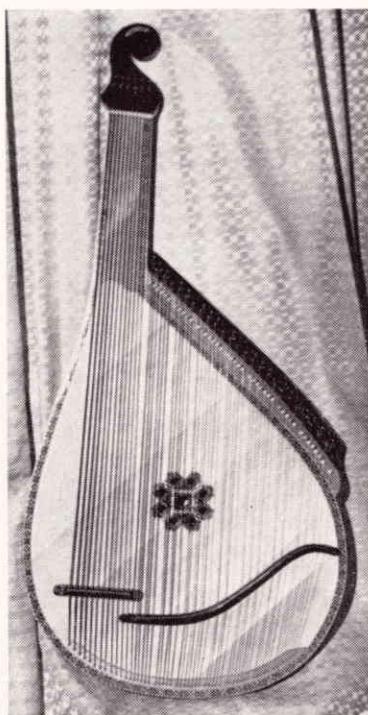
Mrs. M. Kozij 209
17 Labark Ave.
Toronto 10,

POSTAGE PAID AT TORONTO

ФІРМА

УКРАЇНСЬКА КНИГА

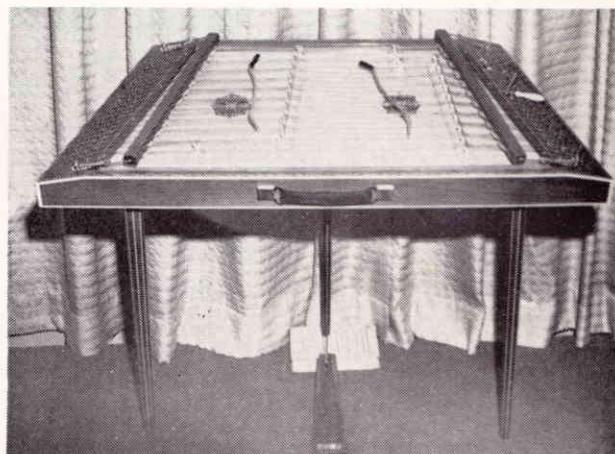
ПРОПОНУЄ ОРКЕСТРАМ і ПРИВАТНИМ ОСОБАМ УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ — БАНДУРИ ТА ЦИМБАЛИ, ЗРОБЛЕНІ НА ОДНІЙ З НАЙКРАЩИХ ФАБРИК МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СВІТУ — НА ЧЕРНІГІВСЬКІЙ.

БАНДУРИ:

- Новий уdosконалений модель,
- Повний діяпазон,
- Прикрашена художнім українським орнаментом,
- Призначена для концертового та індивідуального вжитку,
- У комплекті запасні струни і настрійний ключ.

Ціна: 150.00 дол.

ЦИМБАЛИ:

- Повний діяпазон (63 струни, настроєні по три разом).
- Високі акустичні дані,
- На ніжках із заглушувальним педалем,
- Призначені для сольового, оркестрового і домашнього виконання,
- У комплекті: настрійний ключ, молотки, футляр із фанери.

Ціна: 225.00 дол.

ЗВЕРТАЙТЕСЬ ДО ФІРМИ:

Ukrainska Knyha

962 BLOOR STREET WEST

TORONTO 4, ONTARIO